

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS
TSIVIILÕIGUSE ÕPPETOOL

Ester Rooda

Kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumine, kompromissi muutmine,
tühistamine, taganemine ja ülesütlemine tsiviilkohtumenetluses.

Bakalaureusetöö

Juhendaja: mag.jur Kai Härmand
Kaasjuhendaja: dots. Margus Kingisepp

Tallinn 2013

SISUKORD:

SISSEJUHATUS	3
1. Kohtuliku kompromissi kinnitamise eeldused ja kompromissi kinnitamisest keeldumine	
1.1 Kohtuliku kompromissi kinnitamise eeldused.....	7
1.1.1 Kohtu aktiivsus kompromissile suunamisel, selgitamiskohustus, mõistlikuse ja menetlusökonomika põhimõtted.....	8
1.1.2 Isiku vaba tahe kompromissi sõlmimise eeldusena	12
1.1.3 Kohtuliku kompromissi kinnitamine	15
1.1.4 Küsitluse tulemused kohtuliku kompromissi eelduste suhtes.....	17
1.2 Kompromissi kinnitamisest keeldumine	
1.2.1 Seaduse vastasus ja täitmise võimatus kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena ...	20
1.2.2 Heade kommete ja olulise avaliku huvi vastasus kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena	24
1.2.3 Kohus ei ole kompromissiga seotud ega pea seda kinnitama perekonnaasjas	33
1.2.4 Kompromissi pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamine	35
2. Kompromissi kohtu poolt muutmine, tühistamine, kompromissist taganemine ja ülesütlemine	
2.1 Kompromissi muutmine ja tühistamine	36
2.2 Kompromissist taganemine ja ülesütlemine	39
KOKKUVÕTE	43
Zusammenfassung	49
Kasutatud lühendid	53
Kasutatud kirjandus	54
Kasutatud õigusaktid	56
Kasutatud kohtupraktika	57
Lisad	59

SISSEJUHATUS

Bakalaureusetöö teemaks on kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alused tsiviilkohtumenetluses, samuti on töös käsitletud kohtuliku kompromissi muutmist, tühistamist, ülesütlemist ja taganemist.

Eesti tsiviilkohtumenetluses on vaidluste lahendamisel menetluse kiirendamise üheks võimaluseks kohtuliku kompromissi sõlmimine. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku¹ §4 lõike 4 kohaselt peab kohus kogu menetluse ajal tegema kõik endast sõltuva, et asi või selle osa lahendataks kompromissiga või muul viisil poolte kokkuleppega, kui see on kohtu hinnangul mõistlik. Kuigi esmatähtis on kokkuleppega vaidluse lahendamine ja menetluse lõpetamine on kohtul alused, millal kohus ei pea kompromissi kinnitama. Sama seadustiku § 430 lõige 3 sätestab alused, mille esinemise korral kohus kompromissi ei kinnita. Nendeks alusteks on loetletud heade kommetega vastuolu, olulise avaliku huviga vastuolu, kompromissi täitmise võimatus, vastuolu seadusega ja kohtus ei ole seotud kompromissiga perekonnaasjus ega pea seda kinnitama.

Antud teema on aktuaalne kuna kohtupidamise suunaks on kiirem ja ökonoomsem kohtumenetlus² ja kohtulikul kompromissil on selles kindlasti tähtis osa. Kohtuvaidluses kompromissi sõlmimine on lihtsaim viis vähendamaks üleloomulikult pikale veninud menetlusi. Kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumine kompromissi ebasobivuse tõttu võib omakorda kompromissiga kohtuvaidluse lahendamist pikendada. Seega on igati päevakorras võimalike lahenduste leidmine, kuidas kinnitamiseks mitesobilike kompromisse ennetada. Käesoleva töö teema on samuti aktuaalne seetõttu, et Eesti tsiviilkohtumenetluse menetlusteooriat on peetud kesiseks ja muudatustega seotud analüüse väheseks.³ Kuna kompromissi kinnitamisest keeldumise peamised põhjused ja sagedus ei kajastu kuidagi kohtulahendite statistikas⁴ annab antud uurimus väikese ülevaate käsitletava teema kohta. Kuna pikalevenivad kohtuvaidlused on

¹ Edasi TsMS

² Kõve V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused Juridica IX/2012 lk 659-676 lk 660 1.01.2006 Jõustunud Tsiviilkohtumenetluse seadustikus on võrreldes eelmise regulatsiooniga juhitud tähelepanu just kiirema ja ökonoomsema kohtumenetluse suunas

³ Ibid lk 663

⁴ Kohtulahendite statistika kättesaadav arvutivõrgus <http://www.kohus.ee/10925> 13.03.2013

osapooltele kurnavad, siis on ka vaidluspooltele endile igati soodne kompromissi saavutamine. Põhiseaduses leiduv lepinguvabaduse põhimõte⁵ annab isikule õiguse leppida vabalt kokku mistahes tingimustes. Kohtuliku kompromissi kokku leppimisel tuleb aga järgida teatud tingimusi, et kompromiss vastaks eeldustele, mille järgi kohus selle kohtuliku kompromissina kohtumäärusega kinnitaks ja sellega kokkulepel kohtuvaidlust lõpetav õigusjõud oleks.

Käesoleva töö eesmärkideks on kohtupraktika analüüsi kaudu leida kuidas kohus tõlgendab kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid. Uurida, kas on võimalik, et kohus kinnitab kompromisse, mille sõlmis pool kelle tahe polnud kompromissi sõlmides vaba, sest ta ei mõistnud täielikult oma õigusi? Sellele küsimusele vastamiseks uurime kohtu menetluslike põhimõtteid nagu kohtu selgitamiskohustus ja kohtu aktiivsus ning kuidas kohtupraktika nende põhimõtete kohandamisele kompromissi suhtes viitab.

Samuti on seatud eesmärgiks leida, kas kohtulikule kompromissile võlaõiguslike õiguskaitsevahendite andmine tühistamise, ülesütlemise ja taganemise näol muudavad kompromissi kohtumenetlust lõpetava jõu ebakindlaks? Kohtu otsusega võrreldes on kohtulikule kompromissile antud ka ülesütlemise ja taganemise võimalused ning käesolevas töös uurime, kas nende võimaluste tõttu võib öelda, et kohtulik kompromiss on kohtulahendile omase lõplikuse suhtes ebakindlam. Selleks uurime, kuidas tsiviilkohtumenetluse reeglid ja põhimõtted töötavad kompromissile antud võlaõiguslike õiguskaitsevahendite koosmõjus.

Uurimiseeesmärkidega seoses on autor püstitanud hüpoteesi:

Vaidluste pooled esitavad kohtule kompromisse, mida saa kinnitada, sest kompromissi kinnitamisest keeldumise alused, sisaldavad määratlemata õiguspõhisteid nagu "head kombed" ja "avalik huvi" ning kompromissi sõlmijatel võib olla raskusi nendest mõistetest aru saamisel.

Kuna kompromissi sõlmijaks võib olla iga isik kellel on tsiviilkohtumenetlusõigusvõime ehk kellel on õigusvõime tsiviilõiguse kohaselt peaks tsiviilkohtumenetluslikud reeglid olema keskmisele mõistlikule isikule arusaadavad.

Töös on eesmärkide saavutamise meetodina kasutatud kohtupraktika analüüsi koos teoreetilises kirjanduses leiduvate seisukohtadega. Analüüsis on kasutatud järeldusi üksikult üldisele. Samuti

⁵ PS§ 19 Igaühel on õigus vabale eneseteostusele. Igaüks peab oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust.

on kasutatud võrdlust välisriikide õigussüsteemidega Soome ja Saksamaa näitel. Välisriikide võrdluse kasutamine on aktuaalne, sest nii Lääne-Euroopa kui ka Põhjamaade tsiviilkohtumenetlus on liikunud üha rohkem kokkulepete suunas. Näitena Põhjamaades on viimaste aastakümnete suund tsiviilkohtumenetluses üha enam kokkulepete soosimisel, Põhjamaades on kasutusel kaks eri menetlusviisi, et leida lahendus asjale kokkuleppe näol, kokkuleppe edendamine tsiviilprotsessis ja eriline kohtulik kokkulepe⁶. Alates 2006. aastast on Soomes kasutusel ka eriline kohtuliku kokkuleppe sõlmimine (soome k. *Tuomioistuinsovittelu*, mille üldised jooned on suunatud veelgi paindlikuma kokkuleppe võimalusele ning kus oluline on isikute vaba tahe kokkulepete sõlmimisel.⁷ Uurimuses võrdluseks toodud Saksamaa tsiviilprotsessiõiguses⁸ on käibel kohtuliku kokkuleppe (saksa k. *Prozessvergleich*), mis üldraamides on väga sarnane Eesti kompromissi olemusele ja mis samuti sisaldab endas menetlusliku poolt ja võlaõigusliku lepingut.⁹

Autor on viinud läbi Harju Maakohtu kohtunike seas lühikese uuringu kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste kohta. Uuringu valimiks oli Harju Maakohtu tsiviilkohtumenetlusi läbi viivad kohtunikud. Küsitluse tulemuste analüüsis on kasutatud kirjeldava statistika põhimõtet. Küsimused olid olemuselt peamiselt arväärtusele või nimitunnusele taandatavad. Kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise peamiste põhjuste kohta ei leidu käesoleva töö autori andmetel statistikat ega varasemaid uurimusi. Läbi viidud küsitluse eesmärk oli luua väike ülevaade kohtunike praktika kaudu kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise peamiste põhjustest. Küsitluse tulemused annavad antud tööle empiirilise väljundi.

Käesoleva töö struktuur on koostatud silmas pidades kohtuliku kompromissi dualistlikku olemust, milles kohtulik kompromiss peab oma õigusjõu saavutamiseks sisaldama olemuselt kahte elementi, esimeseks materiaaõiguslikku lepingut ja teiseks, menetlust lõpetavaks elemendiks, menetlusõiguslikku määrust. Enne kohtumääruse kinnitamist kohtu poolt on tegemist vaid materiaaõigusliku lepinguga. Kohtulik kompromiss kui leping kannab endas ühest küljest Põhiseadusliku lepinguvabadust¹⁰ ja teisalt on see piiratud teatud tingimustega, et kokkulepe sobiks kohtuvaidluse lahendiks.

⁶ Livari J. Rikos ja riita-asioiden sovittelijan opas Vaajakoski 2007 lk1

⁷ Ervasti K. Tuomioistuinsovittelu Suomessa, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia Helsinki 2011

⁸ Zivilprozessordnung ZPO kättesaadav arvutivõrgus <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> 13.03.2013

⁹ Shellhammer K. Zivilprozess Gesetz- Praxis-Fälle C.F.Müller 2012

¹⁰ Eesti Vabariigi Põhiseadus § 19,31, 32 vaba eneseteostus, õigus koonduda ühingutesse, ettevõtetesse

Uurimuse esimeses osas käsitletakse lühidalt kohtuliku kompromissi üldist olemust ja kompromissi üldisi eeldusi. Selgitatakse mõistlikuse mõistet kohtu poolt kompromissile suunamisel ja kompromissi võimalikkuse seisukohast. Samuti uuritakse kohtu aktiivsuse mõistet ja kohtu selgitamiskohustust ning nende mõju kompromissi läbirääkimistele. Lisaks puudutame vaba tahte küsimust kui kompromissi sõlmija fundamentaalset eeldust kompromissi arutamiseks. Uurimuse esimesse poolde jääb ka kohtuliku kompromissi kohtu poolt kinnitamisest keeldumise aluste analüüs. Eraldi on vaatluse all kompromissi seaduse vastasus ja täitmise võimatus ning heade kommete vastasus ja olulise avaliku huvi vastasus. Samuti vaatleme kompromissi kinnitamist ja erijuhtu kui kohus ei ole seotud kompromissiga perekonnaasjas ning kui kompromissi on võimalik tagasi võita pankrotimenetluses. Eelduste analüüsis on kasutatud võrdlust välisriikide süsteemiga, õiguskirjanduses leiduvate seisukohtadega ja põhistatud Eesti Riigikohtu lahendites olevate seisukohtadega.

Töö teises pooles vaatleme kohtuliku kompromissi kohtu poolt muutmise, kompromissi tühistamise ja sellest taganemise temaatikat. Peamiselt on võrreldud Eesti tsiviilkohtumenetluse reegleid Soome ja Saksamaa näidetega ning uuritud Eesti Riigikohtu seisukohti.

Käesolevas töös on kasutatud Aulis Aarnio, Kaius Ervasti ja Kurt Shellhammeri teoseid. Samuti on viidatud Eesti Vabariigi Põhiseaduse, Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja Võlaõigusseaduse kommenteeritud väljannetele. Suurimaks allikas võib lugeda Eesti Riigikohtu praktikat.

Kohtuliku kompromissi temaatika kohta on kirjutatud üksikuid teadustöid. Tartu Ülikoolis on kaitsnud varasemalt 2008. aastal Kaidi Tarros magistritöö teemal „Kohtulik kompromiss - alternatiiv traditsioonilisele kohtumenetlusele” juhendajaks A. Kangur. Kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste, kompromissi muutmise, tühistamise ülesütlemise ja taganemise teemal ei ole autori andmetel varasemalt teadustöid kirjutatud. Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ajakirjas Juridica on avaldatud artikleid, mis osaliselt puudutavad käesoleva töö temaatikat ja millele on ka töös viidatud.

Töö kokkuvõttes teeb autor ettepanekuid probleemide lahendamiseks. Käesoleva töö piiratud mahu tõttu ei ole võimalik kõiki antud teemaga seotud küsimusi analüüsiga sügavuti ja seega on tegemist ülevaatlikuma teemakäsitlusega.

1. Kohtuliku kompromissi kinnitamise eeldused ja kompromissi kinnitamisest keeldumine.

1.1 Kohtuliku kompromissi võimalikkuse eeldused.

Kui tekib vaidlus ja pooled ei suuda seda ise lahendada, pööratakse lahenduse leidmiseks kohtusse. Traditsiooniliselt oodatakse kohtult kehtivate õigusnormide ja õiglustunde järgi tehtavat otsust. Eesti tsiviilkohtumenetlust reguleerib käesoleval ajal tsiviilkohtumenetluse seadustik, mis jõustus 1.jaanuaril 2006. Selle seaduse §2 sätestab: "Tsiviilkohtumenetluse ülesanne on tagada, et kohus lahendaks tsiviilasja õigesti, mõistliku aja jooksul ja võimalikult väikeste kuludega". Selline põhimõte on tuntud kui menetlusökonomika printsiip¹¹. Üheks menetlusökonomika printsiibi aluseks on kompromissi soodustamise põhimõte. Kui pooled jõuavad kohtu kaasabiga ise lahendusele, millega mõlema poole õiglustunne on rahuldatud, siis tavapärase kohtumenetlusele kuluva aja ja kaasnevate kulude kokkuhoiu poolest on tegemist kindlasti soodsama olukorraga. Menetlusökonomika on seotud kohtumenetluse dispositiivsuse printsiibiga, mille järgi on pooltel õigus ise menetlust käsutada ja kui pooled on õigusvaidluse lõpetanud ei ole kohtul enam kohustust asja menetleda.¹² Kohtulik kompromiss on oma olemuselt dualistlik ja sisaldab endas ühest küljest materiaalõiguslikku lepingut¹³ ja teisalt menetlusõiguslikku määrust, mis annab kokkuleppele õigusjõu ja ka kohtulahendile sarnaselt täitedokumendina õigusjõu. Lepinguvabaduse printsiibi kohaselt¹⁴ võivad pooled vabalt leppida kokku mistahes tingimustes kui otseselt asjakohasest seadusest ei tulene keeldu. Kohtulik kompromiss peab aga järgima materiaalõiguslikke reegleid ja teisalt olema sobilik kohtuvaidlust lõpetama. Kohtuliku kompromissi tekkimiseks on vaja kohtu ja vaidluspoolte koostööd ning poolte vaheliste ebaselgete õigussuhete ja nõuete kindlaks määramist protokollitud kokkuleppe või esitatud kompromissilepingu näol. Kompromissi arutamise sujuvusel on tähtsaim poolte valmisolek kompromissi sõlmimist arutada.

Kompromissi olemusest ja tsiviilkohtumenetluse põhimõtetest tulenevalt võib käesoleva töö autori arvates kohtuliku kompromissi tekkimise eeldused jagada väga üldiselt kahte rühma:

1) Üldisemad kompromissi ettevalmistavad eeldused.

¹¹ Kergandberg E. Jt. Kohtumenetlus Juura Tallinn 2008 lk 345

¹² Ibid lk 350

¹³ RKTkm 3-2-1-53-05 AS Alexela Oil (pankrotis) pankrotihalduri taotlus kompromissi kinnitamiseks. Tartu, 24. mai 2005. A kohtulikul kompromissil on VÕS §578 mõistes kompromissilepingu iseloom

¹⁴ Eesti vabariigi Põhiseadus kommenteeritud väljaanne. Toimetuskolleegium: Truuväli E.J. Jt. Juura 2008 lk 198 PS § 19 sisaldab endas lepinguvabaduse põhimõtet

Üldisemate eelduste juurde kuuluvad kohtu mõistlikuse põhimõte ja kohtu aktiivsus kompromissile suunamisel ning isiku vaba tahe kompromissi sõlmida.

2) Kompromissi kohtuvaidlust lõpetava õigusjõu saavutamiseks vajalikud eeldused.

Kompromissi kohtuvaidlust lõpetava õigusjõu saavutamise eelduste alla kuuluvad kohtu poolt protokollitud eraõigusliku kokkuleppe või poolte poolt esitatud kompromissilepingu olemasolu ja kohtumäärus selle kokkuleppe või lepingu kinnitamiseks. Samuti menetlustoimingute eeldused nagu protsessiteovõime ja esindusõiguse olemasolu.

Kohtuliku kompromissi sõlmimisel järgitavad põhimõtted ja reeglid on aluseks sellise kompromissi kokku leppimisele, mida kohtul on võimalik kinnitada. Seega on nende põhimõte kokkuvõtlik käsitus tähtis ka käesoleva töö seisukohast. Järgnevalt uurimegi lähemalt kompromissi tekkimisega seonduvaid tsiviilkohtumenetluse põhimõtteid.

1.1.1 Kohtu aktiivsus kompromissile suunamisel, selgitamiskohustus, mõistlikuse ja menetlusökoonoomika põhimõtted.

Kohtul on kohustus eelmenetluses teha selgeks, kas asja on võimalik lahendada kompromissiga¹⁵ TsMS §4 lõike 4 kohaselt on kohus kohustatud tegema kõik endast sõltuva, et asi või asja osa lahendataks kokkuleppega. Selles sättes viidatakse mõistlikuse põhimõttele. Kohus peab arvestama, et kokkuleppe saavutamine asjas peab olema mõistlik. Võrdlusena kehtib samalaadne põhimõte ka Soome kohtuliku kokkuleppe¹⁶ suhtes. Soome õigussüsteem järgib oma aluspõhimõtetes Saksa õiguse printsiipe kuid siiski on Põhjamaade eriline kultuuriruum muutnud selle õiguskorra omapäraseks. Kohtuliku kompromissi temaatikas on Soome Vabariik kehtestanud mõnevõrra liberaalsemaid süsteeme kui näiteks Eesti ja Saksamaa tsiviilkohtumenetluses näeb. Ka Soomes peab kohtunik tegema eelmenetluses kindlaks, kas vaidlust on võimalik lahendada kompromissiga. Samuti on kohtunikel kohustus soodustada kompromissiga asja lahendamist kõikides vaidlustes, mida seadus lubab kompromissiga lahendada.¹⁷ Seega on kompromissiga kohtuvaidluse lahendamine tähtsal kohal ka Eesti

¹⁵ TsMS § 4 kohtu suunamine kompromissile Kohus peab kogu menetluse ajal tegema kõik endast sõltuva, et asi või selle osa lahendataks kompromissiga või muul viisil poolte kokkuleppel, kui see on kohtu hinnangul mõistlik. Kohus võib selleks muu hulgas esitada pooltele kompromissilepingu projekti või kutsuda pooled isiklikult kohtusse, samuti teha neile ettepaneku vaidluse kohtuväliseks lahendamiseks või lepitaja poole pöördumiseks.

¹⁶ Kohtuliku kompromissi üldise mõiste all Soome tähenduses on mõeldud nii kohtuliku kompromissi edendamist kohtuniku poolt kui ka erilist kohtuliku kokkulepet.

¹⁷ Brotherus L. Tuomarin rooli siviili- ja hallintoproセスissa, Protsessiõiguse uurimus, juhendaja Johanna Niemi, Helsingin Yliopisto 19.4.2009

põhjanaanabrite kohtusüsteemis. Eesti Võlaõigusseadus¹⁸ § 7 sätestab mõistlikuse põhimõtte võlaõiguslikes suhetes, mõistlikuks loetakse seda, mida samas olukorras ja heas usus tegutsevad isikud tavaliselt loeksid mõistlikus, lisaks arvestatakse võlasuhte olemust ja eesmärki ning vastava kutseala tavaid ja praktikaid. Kompromiss on oma olemuselt tehing ja seega ka võlasuhe. ”Mõistlikuse põhimõtte on sarnaselt hea usu põhimõttega normatiivne põhimõtte, mille sisu kujundatakse kohtupraktikas. Mõistlikus kui objektiivne põhimõtte eeldab samuti heas usus käitumist. Tulenevalt sätte sõnastusest peab aga mõistlikkuse põhimõttele vastav käitumine olema mitte ainult heas usus käitumine, vaid ka selline, mida tavaliselt samas olukorras tegutsevalt isikult eeldatakse. Nii võib isik olla käitunud heas usus kuid siiski objektiivseid asjaolusid arvestades ebamõistlikult. Selleks, et käituda mõistlikult peab käituma ka heas usus”¹⁹ Kohus, kui mõistlikuse hindaja kompromissi saavutamise võimalikkusel, arvestab selle hindamisel ka eelnevat kohtupraktikat ning kohtuniku ameti spetsiifilisi teadmisi. Lisaks peab kohtunik käituma mõistlikuse hindamisel heas usus. Seega peaks kohus tulenevalt oma ameti spetsiifilistest teadmistest ja kogemusest kompromissile suunamise mõistlikusel hindama, kas asi on sisuliselt selgelt lahendatav või esineb selles piisavalt poolte võistlevust, ehk mõlemal pooltel on teineteisele vastastikud nõuded või poolte nõuded ja vastuväited on selgelt vastandatavad, et pooltel oleks ilmselt huvi teha vastastikuseid järelandmisi asja lahendamiseks. Mõistlikkuse põhimõtte toetub ka suuresti menetlusökoonoomika põhimõttele. ”Mõistlikuse hindamisel tuleb arvesse võtta ka menetlusele kuluvat aega ja kulusi ning hinnata nende näitajate ökonoomsema kasutuse väljavaateid. Kohus peab menetlusökoonoomika põhimõtteid pidama võrväärseteks ja piirijuhtumitel hindama, milline kohustus väärib esmajoonel täitmist.”²⁰

Vaidluse lahendamisel kompromissile suunamine ise peab olema mõistlik ka menetlusökoonoomika seisukohast, ehk kausaalseid asjaolusid arvestades peaks selline menetluse viis olema nii kohtu kui poolte seisukohast ökonoomseim. Kui kompromissi sõlmimine asjaolude või poolte käitumise tõttu oleks ilmselgelt pikaleveniv ja kompromissi saavutamine ei ole eriti tõenäoline on menetlusökoonoomika seisukohast kohtul otstarbekam teha asjas otsus. Kuna kompromissi on võimalik sõlmida igas kohtumenetluse etapis enne kohtuotsuse jõustumist²¹ võivad pooled esitada kompromissi ka peale kohtu otsuse tegemist ja enne selle jõustumist. Seega võib, olenevalt kaasusest, kohtuotsuse tegemine ise olla kompromissi sõlmimisele nii öelda

¹⁸ Edasi VÕS

¹⁹ Võlaõigusseadus I Kommenteeritud väljaanne koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2006 lk 33

²⁰ Kõve V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused Juridica IX/2012 lk 659-676 lk 661

²¹ TsMS § 430 lg 1 Pooled võivad menetluse kuni hagi kohta tehtud lahendi jõustumiseni lõpetada kompromissiga.

tõukeks. Riigikohus on öelnud, et kohtu esmane roll on anda poolte esitatule õiguslik hinnang.²² Seega peab kohus hindama kausaalseid asjaolusid ja mõistliku kompromissi saavutamise võimalusi lähtudes menetlusökonomika põhimõtetest. ”Menetlusökonomika on Eesti tsiviilkohtumenetluses suunatud peamiselt kohtuasja kiirele lahendamisele ja sellega seoses võib sattuda küsimuse alla kohtulahendite kvaliteet”²³ Seega menetlusökonomika põhimõtteid tuleb kohandada kausaalsete asjaolude kohaselt ja pöörata tähelepanu nii poolte kui kohtu kulutustele ja ajakulule seejuures juhinduma mitte vaid kohtuasja lahendamise kiirusest vaid ka kvaliteedist. On ka seisukoht, et õigusmõistmise eesmärgiks on õigusrahu saavutamine ja selle parimaks vahendiks on mõistliku kompromissi saavutamine.²⁴

Tähtis osa kohtuliku kompromissi saavutamisele suunamises on ka kohtu aktiivsusel. Kompromissile suunamisel on kohtunikul tavapärasest teistsugune roll. Kohtunik peab kasutama psühholoogilisi meetodeid ja tajuma õigeid mõjutusvahendeid poolte arutelule suunamisel. Samuti peab kohtunik säilitama erapooletuse ja seda ka olukorras, kus üks vaidluse pool on loobunud pakutavast kompromissist ja menetlus peab jätkuma tavapärasel viisil. Seega peab kohtunik peale luhtunud kompromisslääbirääkimisi menetluse jätkumisel, alustama kui puhtalt lehelt ja jätma tagaplaanile tekkinud hoiakud poolte suhtes. Kohtuniku erapooletuse küsimuse tähtsuse kokkulepete vahendamisel on tõstatanud ka CCJE²⁵. Eesti kohtumenetlusele objektiivsusele võib kohtuniku erapooletuse küsitavus luhtunud kompromissi järgses menetluses kujutada tõsist ohtu.²⁶ Tähtis osa sellises tegevuses on eelneval koolitusel. Eelnevalt on 2008 aastal Kaidi Tarros oma magistritöös kohtulikust kompromissist²⁷ kohtunike seas läbi viidud küsitluse ja tulemuste analüüsis leidnud, et kohtunikud peavad üheks kompromissile suunamise probleemiks vähest koolitust psühholoogiat ja läbirääkimisi puudutaval alal²⁸. Otseselt osapoolte mõjutamine ja kokkuleppele suunamine on hoopis teine valdkond kui tavapärane õigusküsimuste lahendamist puudutav kohtuniku töö. Sellises tegevuses on tähtsad ka isikuomadused ja nõ psühholoogiline vaist. Kuna statistikat selle kohta ei ole kui palju alustatud kompromissi läbirääkimisi realselt kompromissi kinnitamiseni jõuab, siis on väga raske hinnata ka kohtu aktiivsust poolte

²² Kõve V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused Juridica IX/2012 lk 659-676 lk 661 viidatud Riigikohtu lahendile 3-2-1-57-11

²³ Ibid lk 660

²⁴ Ibid lk 661

²⁵ CCJE (*Consulative Council of European Judges*) on 2000. Aastal loodud sõltumatu nõuandev organ, mis koosneb Euroopa Nõukogu liikmesriikide kohtunikest.

²⁶ Tarros K. Kompromiss Eesti kohtupraktikas - olemus ja probleemistik Juridica X 2008 lk 674-685 lk 681

²⁷ Tarros K. Kohtulik kompromiss - alternatiiv traditsioonilisele kohtumenetlusele, magistritöö Tartu Ülikool Õigusteaduskond, juhendaja A. Kangur 2008

²⁸ Tarros K. Kompromiss Eesti kohtupraktikas - olemus ja probleemistik Juridica X 2008 lk 674-685 lk 680

suunamise kohta kompromissi läbirääkimiste ajal. Statistika²⁹ kompromissiga lahendatud vaidluste kohta näitab aga, et kokkuleppega lahendatud vaidluste arv on kasvuteel. Kui 2008 aastal oli I ja II astme kohtutes kõikidest tsiviilasjadest lahendatud kompromissiga 2613 tsiviilasja, siis 2009 aastal oli see näitaja juba 2927 ja 2011 aastal 2981.³⁰ Seega võib järeldada, et kompromissiga vaidluste lahendamine on küllaltki hästi juurdunud. Nagu on öeldud, õigusrahu seisukohalt on halb kompromiss enamasti parem kui igati põhjendatud kohtu otsus.³¹ Autori arvates pärsib kohtu aktiivsust kohtuliku kompromissi sõlmimisele suunamisel kohtu mõjuvahendite vähesus ja ühekülsus poolte mõjutamisel. Hetkel on kohtul võimalik viidata võimalike kohtukulude vähenemisele kompromissi saavutades³², kohtukulude jagamise võimalusele³³ ja kohtukulude kandmise määramise võimaluse poolele, kes pahauskselt ei soovinud kompromissi saavutada.³⁴ Seega on kõik kohtu mõjutusvahendid seotud rahalise väärtusega ja ilmselgelt on nende mõju seotud menetluspoolte varalise olukorraga. Tuleks pöörata tähelepanu selliste mõjutusvahendite ja kompromissi sõlmimise plaanide loomisele, mille mõju ei oleks vaid otseselt varalises väärtuses vaid mis oleksid suunatud poolte huvidele seoses vaidluse küsimusega üldiselt. Mõjutusvahendid ei tohiks olla repressiivse iseloomuga vaid pigem suunava mõjuga. Näitena võiks kohus kutsuda poole, kes ilmselgelt pahauskselt kompromissi sõlmida ei soovi, eraldi vestlusele, kus põhjalikult selgitatakse kompromissi eeliseid. Samuti võiks selline vestlus toimuda ka kirjalikus menetluses sõlmitava kompromissi puhul.

Autori arvates peaks praegusest enam tähelepanu pöörama kohtuvaidluse poole pahausksel käitumisele kompromissi sõlmimisega venitamisel. Selline olukord võib tuua endaga kaasa ka kohtuasja menetluse olulise pikenemise, eriti kui kompromissi sõlmimine luhtub ja menetlus peab tavapäraselt jätkuma.

Kohtu aktiivsust kompromissile suunamisel väljendab ka kohtu selgitamiskohustus kompromissi sõlmimisel. TsMS § 348 lg-t 2, mis kohustab kohtut hoolitsema selle eest, et asja arutatakse ammendavalt, ning TsMS § 351 lg-t 1, mille järgi on kohtul kohustus arutada menetlusosalistega vaidlusaluseid asjaolusid nii faktilisest kui ka õiguslikust küljest.³⁵ Selgitamiskohustuse eesmärgina on nimetatud poolte esitatu sisu ja menetluse eesmärgi väljaselgitamist.

²⁹ Eesti Kohtute statistika kättesaadav arvutivõrgus <http://www.kohus.ee/10925> 13.03.2013

³⁰ Andmed I ja II astme tsiviilvaidluste kompromissiga lahendamise kohta aastatel 2011, 2009 ja 2008. Kättesaadav arvutivõrgus <http://www.kohus.ee/10925> 13.03.2013

³¹ Kõve V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused Juridica IX/2012 lk 673

³² TsMS § 150 lg 2 p 1 pool riigilõivust tagastatakse kompromissi sõlmimisel.

³³ TsMS §168 lg 3 kompromissi kinnitamise korral kannavad pooled oma menetluskulud ise kui ei ole kokku lepitud teisiti.

³⁴ TsMS § 163 lg 2 kohtukulud võib jätta selle poole kanda kes kompromissiga ei nõustunud kui hagi rahuldatakse osaliselt või sellesarnases ulatuses.

³⁵ RKTko 3-2-1-134-10 Aktsiaseltsi PETKAM hagi Tulundusühistu BITEST vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks Tartu, 19. jaanuar 2011. A

”Selgitamiskohustus annab samuti kohtule võimaluse menetlust struktureerida ja keskenduda nendele asjaoludele, mille suhtes vaidlus tegelikult käib.”³⁶ Seega on kohtul selgitamiskohustus ka kompromissi sõlmimisel. Kohus peab pooltele selgitama kompromissis kokku lepitu õigusliku ja faktilist poolt. Sellega peaks vältima pool enesele kahjuliku kompromissi sõlmimist teadmatusest oma õiguste suhtes. Samuti peaks selgitamiskohustus välistama või vähemalt oluliselt vähendama kompromisside sõlmimist, mida ei saa nendes sisalduvate tingimuste tõttu kinnitada. ”Kohtu selgitamiskohustuse üheks eesmärgiks võib pidada ka menetlusökonoomiat, kohtul on võimalus tagada õiglane kohtumõistmine võimalikult väikeste kuludega ja sellega omakorda võimalus saavutada asja ammendav läbivaatamine juba esimeses kohtuastmes.”³⁷ Laiemalt vaadeldes on arvatavasti siiski suure tähtsusega asjaolu, kas pooltel on võimalus kasutada piisavalt õigusabi ja kas pooled seetõttu ka tegelikult mõistavad oma õigusi. Ehk näiteks kostja nõustub koheselt hageja pakutud kompromissiga kuna kostjal puudub õigusabi ja ta soovib vältida kohtu otsust. Sellest tulenevalt tekib omakorda küsimus isiku vaba tahte olemasolust olukorras, kus isik ei mõista tegelikult puuduliku õigusabi tõttu oma õigusi või on tema tahet muul viisil mõjutatud.

1.1.2 Isiku vaba tahe kompromissi sõlmimise eeldusena

Käesolevas töös ei ole eesmärgiks vaba tahte olemasolu kontrollimise metoodika analüüsimine. Eesmärgiks on uurida, kas vaba tahte olemasolu küsimus vajaks senisest suuremat tähelepanu, sest kompromissi sõlmimise eelduseks on isiku vaba tahe kompromissi sõlmida ja vaba tahte küsimusele tsiviilkohtumenetluses on ka eelnevalt tähelepanu juhitud.³⁸

On öeldud, et menetlusökonoomika seisukohalt läheb vastuollu põhimõte, et kohus peaks uurima ka isiku tegeliku vaba tahte olemasolu kompromissi sõlmimisel³⁹. Riigikohus on määruses 3-2-1-53-05⁴⁰ selgitanud: kohus eeldab, et kokkulepe vastab kokkuleppes osalevate isikute vabale tahtele ja ei pea seda vastuväidete puudumisel eraldi kontrollima. Samas kui isikul puudub tegelik arusaam oma õigustest puuduliku õigusabi tõttu, kas siis sellises olukorras saab öelda, et

³⁶ Soots I. Kohtu selgitamiskohustus hagimenetluses Juridica V/2011 lk 324

³⁷ Ibid lk 324

³⁸ Proshin D. on Tartu Ülikoolis 2008 aastal kaitstud magistritöös ”Ex Officio põhimõttest eelmenetluses” on leidnud, et vaba tahte kontrollimine peaks olema reeglina kohtu eelmenetluses ja esitanud ettepaneku täiendada vastava sätte Tsiviilkohtumenetluse seadustikku.

³⁹ Proshin D. Ex Officio põhimõttest eelmenetluses, magistritöö, Tartu Ülikool, juhendaja LL.M. Anneli Alekand, Tartu 2009

⁴⁰ RKTKm 3-2-1-53-05 A OÜ hagi OÜ O ja I. S vastu 58 416 krooni 12 sendi saamiseks. Tartu, 30. jaanuar 2006. A

isikul on vaba tahe kokkulepet sõlmida? Kohtumenetluse dispositiivsuse printsiibi järgi on igal isikul õigus ise menetlust käsutada ja menetluse käigu üle otsustada⁴¹. Kuna menetluse dispositiivsuse printsiipi on alati peetud tsiviilkohtumenetluse üheks juhtprintsiibiks, siis selle printsiibi täielikuks toimimiseks peaks eeldama, et isikul on vaba tahe kasutada oma õigust menetluse käsutamisel ja selle kulgemise üle otsustamisel. Seega kui isiku vaba tahte küsimuse üle peaks otsustama ja vaba tahte olemasolu kontrollima, siis peaks seda tegema võimalikult menetluse alguses. Dagne Proshin on oma magistritöös "Ex Officio põhimõttest eelmenetluses"⁴² leidnud, et vaba tahte kindlaks tegemine on kompromissi menetluse seisukohalt ülimalt tähtis ja selle tõttu on teinud ka ettepaneku, et Tsiviilkohtumenetluse seadustiku kompromissmenetluse kohta tuleks viia säte, mille sisuks oleks kohtule luua kohustus selgitada välja, kas isikul on vaba tahe kompromisskokkuleppe sõlmimisel. Käesoleva töö autor on seisukohal, et kompromissi sõlmimisel vaba tahte puudumine võiks olla kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste seas. Ehk kui kohtul on kahtlus, et isikul ei olnud vaba tahe kompromissi sõlmides, siis on kohtul kohustus seda kontrollida ja tahte kallutatuse ilmnemisel on kohtul alus vaba tahte puudumisel sõlmitud kompromissi kinnitamisest keelduda. Vaba tahte kontrollimisel kompromissi kinnitamise staadiumis oleks menetlusökonoomiline eelis eelmenetluses tehtava kontrolli ees, sest kindlasti kõik kompromissi arutavad menetlused ei jõua kompromissi kinnitamiseni.

Vaba tahte olemasolu on kompromissi kui vabatahtliku kokkuleppe sõlmimise peamine element. Autori arvates võib vaba tahte puudumise hulka arvata ka olukorra, kus kompromissi sõlmija sõlmib kompromissi olukorras, kus ta ei ole piisava õigusabi puudumise tõttu teadlik oma õigustest. Kuigi kohtul on kompromissi sisu suhtes selgitamiskohustus⁴³ ei pruugi kompromiss sisuliselt olla poolele ebasoodne, kuid näitena kompromissi sõlmijal kostjana oleksid olnud võibolla enne kompromissi sõlmimist tõendeid või väiteid, mis oleks hageja nõuet mõjutanud. Kompromissi poolteks võivad olla väga erineva tausta ja majandusliku võimekusega isikud. Majanduslikult ja õigusabi poolest nõrgem osapool võib sõlmida kompromissi ka vaid arvamuse tõttu, et nii välditakse võimalike suuri kohtukulusid ja on võimalik saavutada soodsam lahend näiteks maksegraafik. Tegelikuses võib aga poolel olla mõni mõjukas tõend või väide, mis teise poole nõuet oluliselt mõjutaks. Kohtu aktiivsus kompromissile suunamisel võib ise mõjutada poole arvamust kohtuasja sisulise menetluse tulemuse kohta. Poolel võib tekkida arvamus, et

⁴¹ Kergandberg E. Jt. Kohtumenetlus Juura Tallinn 2008

⁴² Proshin D. Ex Officio põhimõttest eelmenetluses, magistritöö, Tartu Ülikool, juhendaja LL.M. Anneli Alekand, Tartu 2009

⁴³ RKTKm 3-2-1-3-12 Tartu, 21. märts 2012 M. A. hagi A. K vastu elatise saamiseks. Kohus peab hindama kompromissi sisuliselt.

kohus peab teda kompromissi sõlmimist takistavaks ja määrab sisulises menetluses kohtukulude kandmise talle. Majanduslikult nõrgemale poolele on selline võimalus kindlasti väga mõjutav. Kas sellises olukorras saab pidada kompromissi sõlmija tahet vabaks, kus kompromiss sõlmitakse arvamuses, et vastasel korral järgnevad menetluse jätkamisel kindlalt suured kohtukulud ja ebasoodne lahend? Autori arvates sellises sundolukorras kompromissi sõlmija tahe ei ole vaba. Seega peaks kohus kontrollima iga kompromissi sõlmija vaba tahte olemasolu enne kompromissi kinnitamist ja ilmnemisel, et selle suhtes võib olla probleeme võiks kohtus määrata poolele täiendava õigusabi.

Vaba tahte küsimusega kompromissi sõlmimisel seondub hästi võrdluseks Soome Vabariigis kohtumenetluses alates 2006.aastast kasutusel olev vaidluste lahendamine erilise kohtuliku kokkuleppe või lepitamise (soome k. *Tuomioistuinsovittelu*) kaudu. See menetlus põhineb isikute vabal tahtel vaidluses kokku leppida, kusjuures initsiatiivi kokkuleppe sõlmimiseks oodatakse just vaidluspooltelt endilt ja seda juba enne kui vaidlus on kohtu menetlusse kaebuse või hagina jõudnud.⁴⁴ Ehk siis on pooltel võimalus pöörduda kohtusse juba enne menetluse alustamist asjas, et vaidlus kohtuliku kokkuleppe teel lahendada. Sellisel juhul ei jää erilist ruumi kahtlusele, et poolte tahe ei ole vaba, kuna pooled peavad kokkuleppe vahendamiseks ise kohtu poole pöörduma. Selline põhimõte võiks olla ideeks ka Eesti kohtusüsteemis. Teatavasti toimub Eesti kohtusüsteemis vaidluste arutamine vaid hagi või avalduse alusel. Paljudel juhtudel vajaksid pooled kompromissi leidmisel vaid kohtuniku abi lahendusele suunava õiguskorra autoriteetse esindaja juhendamise näol. Praeguses korras kui pooled ei leia vaidluses üksmeelt peavad nad selle jaoks, et kohus nende tüli lahendaks, pöörduma kohtusse, kus asjas alustatakse menetlus. Kui vaidlus seisneb rahalise kohustuse täitmises on võimalik esitada maksekäsk. Maksekäsu kiirmenetlus on kasutusel alates 1.01.2006 ja menetlusökonoomika seisukohast on see kindlasti efektiivne. Maksekäsu kiirmenetlus toimub vaid esitatud dokumentide alusel ja kontrollitakse vaid avaldust ise ja selles esitatud andmete koosseisu.⁴⁵ Maksekäsu abil on võimalik lahendada ka näiteks lapsele elatise maksmine. Kui võlgnik kellele maksekäsk esitati vaidles maksekäsule vastu suundub elatise suhtes tehtud maksekäsk üle TsMS § 494 lg 6 järgi hagimenetlusse. Tihti leiavad pooled vaidlusaluses küsimuses kompromissi enne kui hagimenetlus on jõudnud alata. Kohtu töö ökonoomika suhtes võiks elatise määramisel olla võimalus, kus pooled võivad kohtusse pöörduda kompromissi leidmiseks ka ilma hagi esitamata. Nii põhineks selline võimalus täielikult poolte vabal tahtel ja ka kompromissi sõlmimise väljavaated oleksid sellisel

⁴⁴ Ervasti K. *Tuomioistuinsovittelu Suomessa*, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia Helsinki 2011

⁴⁵ Vutt M. Maksekäsu kiirmenetluse kohtupraktika probleeme, kohtupraktika analüüs, Tartu Juuni 2011

juhul üsnagi positiivsed. Selline kompromissi sõlmimise vorm sarnaselt Soome *tuomioistuisovittelu*-le eeldab, et kohtunik kes aitas sõlmida kompromissi sellises kohtueelses menetluses ei jätka asja menetlemist kui lahendust ei leitud ja asi liigub üle tavapärasesse menetlusse. Sellise menetluse võimaluse käivitamine tekitaks vajaduse kohtunike lisakoolitusele ja samuti oleks vaja muuta kohtunike töökorraldust.

Kohtu aktiivsust on reguleeritud seaduse sätetes ja kinnitatud riigikohtu lahendites kindlasti rohkem, kui isiku vaba tahte mõistet. Isiku vaba tahe peaks tsiviilkohtumenetluses olema esmatähtis, sest sellele tugineb juba algselt isiku tegevus kohtusse pöördumisel. Seega on isiku vaba tahte küsimus ülimalt tähtis sellise vabatahtliku kokkuleppe loomisel nagu seda on kohtulik kompromiss. Seetõttu on käesoleva töö autori hinnangul vajalik muuta isiku vaba tahte olemasolu küsimus aktuaalseks ka kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise võimaliku alusena.

1.1.3 Kohtuliku kompromissi kinnitamine

Kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid uurides, peab esmajärgus kindlaks tegema, millised on kinnitamiseks kõlbliku kompromissi tunnused. Järgnevalt vaatleme lühidalt kompromissi kohtulikuks kinnitamiseks sobilikkuse eeldusi ja kompromissi kinnitamise korda.

Kohus teeb eelmenetluses selgeks, kas asja lahendamine on võimalik kompromissi sõlmimisega või muul viisil määrusega või kirjalikus menetluses⁴⁶. Kui kohtunik on leidnud, et asjas on mõistlik saavutada kompromiss, teeb kohtunik pooltele vastava ettepaneku. Kohtuliku kompromissi koostamisel on osapooltel võimalus seda teha kirjalikult või isiklikult või esindaja läbi kohtuniku juuresolekul kohtuistungil. Kirjalikus menetluses lepivad osapooled küsimuses kokku ja esitavad kohtule kompromissilepingu⁴⁷. Kui lepingus ei esine kompromissi kinnitamist takistavaid asjaolusid⁴⁸, kinnitab kohus selle määrusega ja kompromissileping omandab õigusliku jõu. Kui pooled soovivad jõuda kokkuleppele kohtuniku juuresolekul, siis protokollitakse kokkulepe ja kinnitatakse see kohtumäärusega kui kompromissileping. Kui kompromisslääbirääkimised ei kanna vilja ja kompromissi ei sõlmita, jätkab menetlus tavapäras

⁴⁶ TsMS §392 Eelmenetluse ülesanded

⁴⁷ Kohtule esitatav kompromissileping on oma tunnustelt samalaadne VÕS §578 sätestatud kompromissilepingu mõistega

⁴⁸ TsMS §430 lg 3 Kohus ei kinnita kompromissi, kui see on vastuolus heade kommetega või seadusega või rikub olulist avalikku huvi või kui kompromissi ei ole võimalik täita. Kohus ei ole kompromissiga seotud ega pea seda kinnitama perekonnaasjas.

kulgu. Menetluse võib ükskõik millises etapis, enne otsuse jõustumist, lõpetada kompromissi kinnitamisega. Kompromiss jõustub kohtulahendina, kui jõustub seda kinnitav määrus.

Kuna kohtulik kompromiss on oma olemuselt materjaalõiguslik leping⁴⁹, kehtivad selle suhtes lepingule suunatud võlaõiguslikud sätted. Pärast kohtumäärusega kinnitamist kehtivad kompromissi suhtes võlaõiguslikud tühistamise ja tühisuse, ülesütlemise ja taganemise põhimõtted.⁵⁰ Kompromissi tühistamine kuulub ainult kohtu pädevusse ja selle eelduseks on, et tühistamata jätmise korral järgnevad rasked asjaolud.⁵¹ Kompromissi saab kohus piisavatel alustel muuta ja selle muutmine on sätestatud kohtu määruse muutmise põhimõtetega Tsiviilkohtumenetluse seadustikus. Jõustunud kompromissi tühistamist ja muutmist on käsitletud käesoleva töö II peatükis.

Seega kohtuliku kompromissi kinnitamise eeldusteks⁵² on:

- 1) suulise protokollitud kokkuleppe olemasolu või
- 2) allkirjastatud kompromissilepingu olemasolu
- 3) kokkuleppes või kompromissilepingus ei esine TsMS §430 lg 3 olevaid tunnuseid.

Kui kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid ei esine, kinnitab kohus kompromissi määrusega, mis annab sellele kohtuotsusega võrdse õigusjõu. Ning see lõpetab asja menetluse.⁵³

Kohtumäärusega kinnitatud kompromiss toimib ka täitedokumendina nagu kohtu otsus.

Kompromissi õigusjõu saavutamiseks on vajalik:

- 1) eraõiguslik kompromissileping või kokkulepe, millel on kompromissi iseloom
- 2) kohtu määrus, mis kompromissi kokkuleppe või kompromissilepingu kinnitab

Kui kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid ei esine, kinnitab kohus kompromissi määrusega, mis annab sellele kohtuotsusega võrdse õigusjõu. Kohtulikult kinnitatud kompromiss lõpetab asja menetluse.⁵⁴ Kohtumäärusega kinnitatud kompromiss toimib täitedokumendina ja

⁴⁹ Tsiviilõiguslikult vastab kompromiss tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 67 lg-s 1 antud tehingu mõistele ja võlaõigusseaduse (VÕS) §-s 8 antud lepingu mõistele, millele VÕS § 1 lg 1 järgi kohaldub ka võlaõigusseadus. Sellest tulenevalt kohalduvad kompromissile ka lepingutele esitatavad üldised nõuded võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse järgi. Olemuslikult sarnaneb kompromiss pankrotiseaduse tähenduses VÕS § 578 lg-s 1 toodud kompromissilepingu mõistele, mille järgi muudetakse õiguslikult vaieldav või ebaselge õigussuhe poolte vastastikuste järeleandmistel teel vaieldamatuks RKTKm 3-2-1-53-05 AS Alexela Oil (pankrotis) pankrotihalduri taotlus kompromissi kinnitamiseks. Tartu, 24. mai 2005. RT III 2005, 20, 203

⁵⁰ TsMS § 430 lg 8 Kompromissi saab tühistada ja selle tühisusele saab tugineda tsiviilseadustiku üldosa seaduses nimetatud alustel ning kompromissist saab taganeda või selle üles öelda võlaõigusseaduses nimetatud alustel. Kompromissi saab tühistada või selle tühisusele tugineda ning kompromissist saab taganeda või kompromissi üles öelda üksnes kompromissi kui täitedokumendi alusel toimuva täitemenetluse hagi lubamatuks tunnistamise menetluses. Kui kohus sellise hagi rahuldab, loetakse, et kompromissil ei ole täielikult või osaliselt õiguslikke tagajärgi ja menetlus asjas, milles kompromiss sõlmiti, jätkub.

⁵¹ TsMS § 618 määruse muutmise

⁵² Aluseks on võetud Kaidi Tarrose artiklis „Kompromiss Eesti kohtupraktikas - olemus ja probleemistik“ Juridica X 2008 lk 674-685 välja toodud kompromissi eelduste loetelu.

⁵³ TsMS §428 lg 4 Kui kohus ei kinnita kompromissi, teeb ta selle kohta põhjendatud määruse. Sel juhul asja menetlus jätkub.

⁵⁴ TsMS §430 lg 1 Pooled võivad menetluse kuni hagi kohta tehtud lahendi jõustumiseni lõpetada kompromissiga. Kohus kinnitab kompromissi määrusega, millega ühtlasi lõpetab asja menetluse.

sedas ka kohtumenetluses mitteosaleva isiku suhtes, kes on võtnud kompromissi alusel kohustuse.⁵⁵

Kui kohus on hinnanud kokkuleppe saavutamise mõistlikuks ja pooled on kokkuleppe saavutatud, siis on võimalik, et pooled lepivad kokku milleski, mis on seaduse või heade kommete vastane, riivab olulist avaliku huvi või kokku lepitut on selgelt võimatu täita. Kui kompromiss sisaldab kinnitamisest keeldumise alust või aluseid, siis kohus ei kinnita kompromissi ja teeb selle kohta põhjendatud määruse, menetlus jätkub tavapärasel viisil.⁵⁶ Kuna kohtulikule kompromissile suunamise ja kompromissi sõlmija vaba tahte küsimuse suhtes ei ole läbi viidud varasemaid uuringuid ega küsitlusi on järgnevalt esitatud käesoleva töö autori poolt läbi viidud lühikese küsitluse tulemused.

1.1.4 Küsitluse tulemused kohtuliku kompromissi eelduste suhtes

Käesoleva töö autor viis läbi Harju Maakohtu kohtunike seas küsitluse kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise kohta. Uuringu valimiks oli 34 Harju Maakohtu tsiviilmenetlusi läbiviivat kohtuniku. Kuna küsitluses on osalenud vaid väike osa Eesti kohtusüsteemis tsiviilkohtumenetlusega tegelevatest kohtunikest ei saa tulemuste analüüsi kaudu teha üldisemaid järeldusi, kuid antud töö kontekstis loovad nad reaalse väljundi uurimuseesmärkide suhtes. Tulemuste analüüsis on kasutatud kirjeldava statistika põhimõtet. Küsimused olid olemuselt peamiselt arvväärusele või nimitunnusele taandatavad. Küsitlusele vastas 11 kohtuniku ehk 32% küsitletutest. Küsitluse eesmärk oli koguda andmeid kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste esinemise sageduse kohta ja kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise peamiste põhjuste kohta. Lisaks uurida kohtunike arvamust kohtu mõjutusvahendite piisavuse suhtes kompromissile suunamisel ning isiku vaba tahte olemasolu kontrollimise vajaduse suhtes kompromissi sõlmimisel. Kuna kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste esinemise sageduse ega kinnitamisest keeldumise peamiste põhjuste suhtes ei ole autori andmetel statistikat ega tehtud varasemaid uuringuid on käesoleva töö raames läbi viidud küsitlusel tähtis osa töös püstitatud eesmärkide täitmisel. Küsitluses esitati küsimus vaidluspoolte valmisoleku

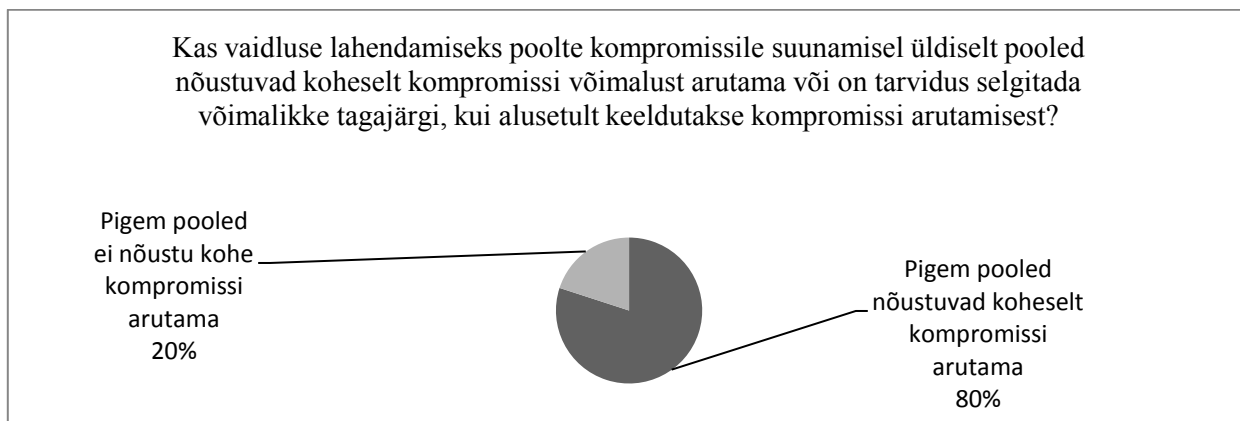
⁵⁵ TsMS § 430 lg 5 Kompromiss kehtib täitedokumendina ka kohtumenetluses mitteosaleva isiku suhtes, kes on võtnud kompromissi alusel kohustuse.

⁵⁶ TsMS §430 lg 4 Kui kohus ei kinnita kompromissi, teeb ta selle kohta põhjendatud määruse. Sel juhul asja menetlus jätkub.

kohta kompromissi sõlmida.⁵⁷ Vastanutest 80% märkis, et vaidluste pooled on nõus koheselt kompromissi võimalust arutama ja 20% arvas, et pigem pooled ei nõustu kompromissi võimalust koheselt arutama ja seega on vajadus viidata võimalikele tagajärgedele, kui alusetult kompromissi arutamisest keeldutakse. Seega võib järeldada, et Harju Maakohtus menetletavates

Tabel 1

Kohtuliku kompromissi arutamisega nõustumine

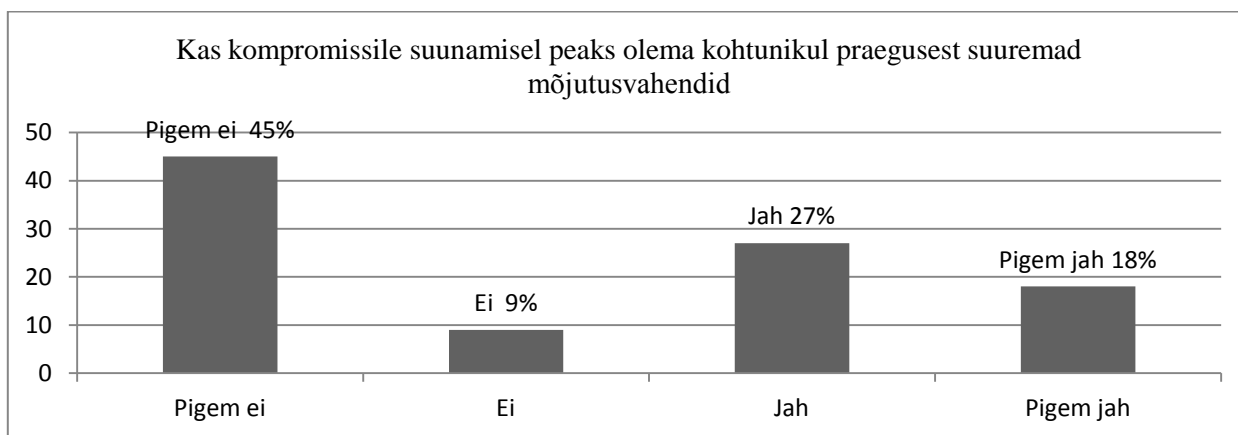

tsiviilasjades on üldiselt pooled huvitatud vaidlusalustes küsimustes kompromissi leidmisest. Seega siiski teatud osa vaidluste suhtes tuleb kohtul kasutada veenmis ja mõjutusvahendeid kompromissi arutamise alustamiseks. Tuleb ka märkida, et kindlasti osa kohtuvaidlusi ei jõuagi kompromissi arutamisele, kui pooled sellest selgelt huvitatud pole.

Uuringus esitati küsimus, kas kompromissile suunamisel peaks kohtunikul olema praegusest suuremad mõjutusvahendid?⁵⁸ Küsimusele jaatavalt vastas 27% vastajatest, pigem jah vastas 18% vastajatest. Kindlalt eitavalt vastas vaid 9% vastajat, kuid pigem ei vastas 45% vastajatest.

Tabel 2

Kompromissile suunamisel kohtu mõjutusvahendite suurendamise vajalikus

⁵⁷ Autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused. Tabel 1 kohtuliku kompromissiga nõustumine

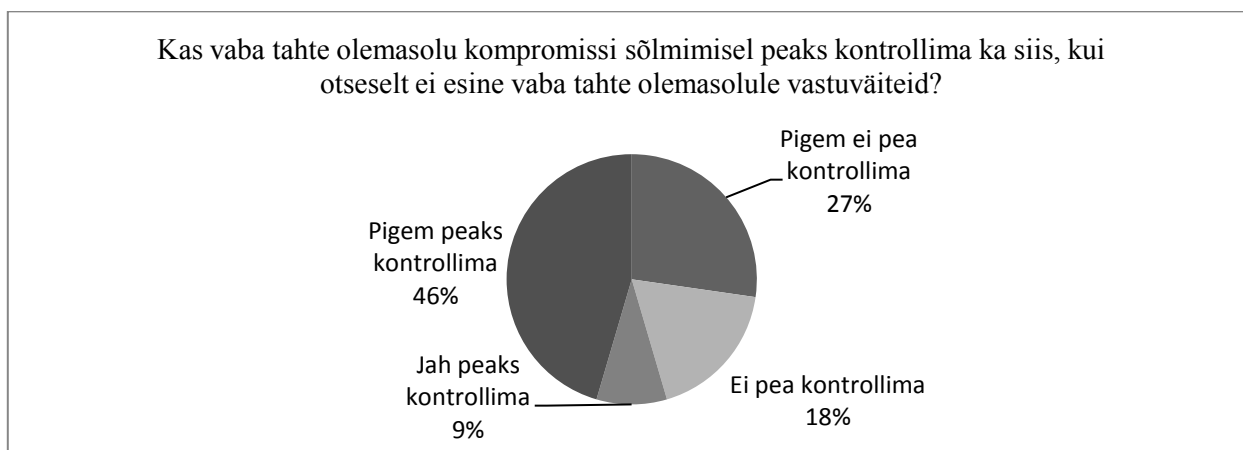
⁵⁸ Autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused. Tabel 2 kompromissile suunamisel kohtu mõjutusvahendite suurendamise vajalikus

Seega koondatult pooldaks ja pigem pooldaks suuremaid mõjutusvahendeid 45% vastajatest ja praeguste mõjutusvahenditega on rahul või pigem rahul 55% vastajatest.

Küsitlus sisaldas küsimust: kas vaba tahte olemasolu peaks kuidagi kontrollima kohtuliku kompromissi sõlmimisel ka siis, kui vaba tahte olemasolule ei ole otsesid vastuväiteid?⁵⁹ Küsimusele vastanud kohtunikest 9% arvasid, et peaks kontrollima, 45% arvasid, et pigem peaks vaba tahte olemasolu eraldi kontrollima. Vaba tahte eraldi kontrollimine ei ole vajalik 18% vastanute hinnangul ja pigem ei peaks seda kontrollima 27% vastajate arvates.⁶⁰

Tabel 3

Vaba tahte kontrollimise vajadus

Seega koondatult 55% vastanutest arvas, et vaba tahte eraldi kontrollimine ka siis, kui ei esine selle puudumise kohta väiteid, oleks vajalik või pigem vajalik. Küsitluste tulemuste alusel võib järeldada, et Harju Maakohtu tsiviilasju menetlevate kohtunike praktika järgi on vaidluspooled enamasti nõus koheselt arutama kompromissi sõlmimise võimalust. Seega võib küsitluse tulemuste ja töös eelnevalt viidatud kohtulahendite statistika põhjal väita, et kohtuliku kompromissi idee tavapärase kohtu otsusega lõppeva menetluse kõrval on vaidluste lahendamisel juurdunud alternatiiv.

Kohtu mõjutusvahendite suhtes kompromissile suunamisel on veidi üle poole vastanutest arvamusel, et need on hetkel piisavad või pigem piisavad. Kuna vastupidisel ja pigem vastupidisel arvamusel oli vaid veidi alla poolte vastanutest võib järeldada, et kohtunike hinnang selle küsimuse suhtes on erinev ja selliste arvamuste põhjused vajaksid põhjalikumat uuringut. Vaba tahte kontrollimise vajalikkuse suhtes võib uuringu tulemuste põhjal öelda, et üle poole vastanutest on arvamusel, et vaba tahte olemasolu peaks või pigem peaks kontrollima ka siis kui

⁵⁹ RKTKm 3-2-1-53-05 A OÜ hagi OÜ O ja I. S vastu 58 416 krooni 12 sendi saamiseks. Tartu, 30. jaanuar 2006. Riigikohus on lahendis öelnud, et kohus eeldab et kokkulepe vastab kokkuleppes osalevate isikute vabale tahtele ja ei pea seda vastuväidete puudumisel eraldi kontrollima

⁶⁰ Autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused. Tabel 3 Vaba tahte kontrollimise vajadus

ei esine väiteid vaba tahte puudumise kohta. Vaba tahe kompromissi sõlmimisel on ka käesoleva töö autori arvates esmatähtis ja selle kontrollimise vajadus peaks olema senisest aktuaalsem küsimus tsiviilkohtumenetluses. Käesolevas töös ei ole eesmärgiks selgitada, millise metoodika järgi peaks vaba tahte olemasolu kontrollima vaid selgitada kas ja millal oleks vajalik vaba tahte kontrollimine. Seepärast oli ka autori poolt läbi viidud küsitluses küsimus vaid vaba tahte kontrollimise vajaduse, mitte kontrollimise meetodite kohta. Vaba tahte olemasolu kontrollimiseks vajaliku metoodika väljatöötamine vajaks pikemat ja põhjalikumat asjakohast analüüsi.

1.2 Kompromissi kinnitamisest keeldumine

1.2.1 Seaduse vastane kompromiss ja täitmise võimatus kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena

Kui pooled on jõudnud kokkuleppele asja lahendamise suhtes kompromissiga ja kompromissileping on kokku pandud ja kohtule esitatud kinnitamiseks peab kohus tegema kindlaks, et kompromiss on kinnitamiseks sobilik ja selles ei esine kinnitamist takistavaid asjaolusid. TsMS § 430 lg 3 on loetletud alused, mille esinemisel kohus ei kinnita kompromissi. Nendeks alusteks on vastuolu heade kommete, seaduse vastasus, olulise avaliku huvi rikkumine ja kompromissi täitmise võimatus. Lisaks ei ole kohus seotud perekonnaasjas sõlmitud kompromissiga ega pea seda kinnitama ja kompromissi on võimalik pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada.

Heade kommete või avaliku korraga vastuolus olevad tehingud on Eesti kohtusüsteemis TsÜs §86 järgi *a priori* tühised tehingud.⁶¹ Samuti on TsÜs § 87 järgi tühised seadusega vastuolus olevad tehingud. Seega on heade kommete ja avaliku korraga vastuolu ning seaduse vastasus juba iseenesest tehingu tühisuse alused ja nende esinemisel kompromissis oleks ka kompromiss kui tehing tühine. Täitmise võimatus oleneb konkreetsest olukorrast ja ei too kaasa kohest tühisust vaid võib viidata vastuolule seadusega ning omakorda vastuolu seadusega on tühisuse aluseks. Järgnevalt vaatleme kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid eraldi. Esmalt uurime kuidas on õiguskirjandus ja kohtupraktika tõlgendanud kompromissiga ja selle kinnitamisest keeldumisega seoses kompromissi seaduse vastasust ja täitmise võimatust.

⁶¹ Kuurberg M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud Juridica III 2005 lk 201

TsMS § 430 lg 3 ütleb, et kohus ei kinnita kompromissi kui see on seadusega vastuolus. Seadusega vastuolus olev tehing on tühine ja seega oleks ilmselgelt tühine ka seadusega vastuolus olev kompromiss. Kui seaduses on sätestatud keeld ja selle rikkumisel on märgitud tagajärjeks tehingu tühisus, siis sellisel juhul on norm oma olemuselt imperatiivne ja tehingute dispositiivsus sellisel juhul ei kehti. Tsiviilseadustiku üldosa seadus ütleb seadusega vastuolus oleva tehingu kohta:” Seadusest tuleneva keeluga vastuolus olev tehing on tühine, kui keelu mõtteks on keelu rikkumise korral tuua kaasa tehingu tühisus, eelkõige juhul, kui seaduses on sätestatud, et teatud tagajärg ei tohi saabuda.”⁶² Tühisuse aluste kohta on öeldud :”Kui seaduses on märgitud keeld tehingu tegemiseks ja selle tagajärjeks on samas seaduses või mõnes teises seaduses otseselt märgitud sellise tehingu tühisus, tuleneb tühisus sellest seadusest kus see märgitud on. Kui aga seaduses on vaid keeld tehingu tegemiseks ja ei ole märgitud, et sellise keelu rikkumisel on tehing tühine, tuleb tehingu tühisuse alusena vaadelda TsÜS § 87”⁶³. Ehk siis säte kohaldub siis, kui tühisus keelu rikkumise tagajärjena ei ole ise keeluga seoses sätestatud reeglis või mõnes muus seaduse sättes märgitud.” Antud sätet kohaldatakse tehingu sisu suhtes. Vorminõuete rikkumisest, teo või otsustusvõime ning esindusõigusega seotud rikkumistega kaasneva tühisuse korras TsÜS §87 ei rakendu”⁶⁴

Seega kompromissi seadusega vastuolu kontrollimisel tuleb kontrollida:

- 1) kas ei ole tegu näiliku tehinguga TsÜS § 89⁶⁵
- 2) Kas ei ole tegemist seadusest tulenevat keeldu rikkuva tehinguga(kontrollida tuleb vastavaid keelde sätestavad seadusi ning TsÜS § 87 rakendamise vajadust alust)⁶⁶

Vaid keelu esinemise kohta on öeldud: ”Kui seaduses esineb vaid keeld ja selle rikkumisel saabuvat tagajärge ei ole selgitatud tuleb tõlgendada seadusandja tahet, kas keelu rikkumisel saabub tehingu tühisus või on silmas peetud mõne muu tagajärje saabumist”⁶⁷ Seega kuigi lepinguvabaduse põhimõte ja PS sätted⁶⁸, mis viitavad isiku vabale eneseteostusele ja seeläbi õigusele oma tahte kohaselt kokku leppida lubavad teha isiku vaba tahte kohaseid kokkuleppeid ei tohi tehingutes ja seega ka kohtulikus kompromissis sisalduvad kokkulepped olla vastuolus seadusega ja seaduses oleva keeluga, kui keelu rikkumise korral on selle mõtteks tuua kaasa

⁶² TsÜS § 87 Seadusega vastuolus olev tehing

⁶³ Tsiviilseadustiku üldosaseaduse kommenteeritud väljaanne, koostajad : Kull I. Jt. Juura Tallinn 2010 283

⁶⁴ Ibid lk 283

⁶⁵ TsÜS §89 näilik tehing on tühine tehing

⁶⁶ Tsiviilseadustiku üldosaseaduse kommenteeritud väljaanne, koostajad: Kull I. Jt. Juura Tallinn 2010 lk 283, loetelu on jätkatud heade kommete vastasuse kontrollimisega, antud töö peatüki raames on olulised kaks esimest loetelu osa.

⁶⁷ Näitena tehingu osa tühisust, vastutust jne.

⁶⁸ PS §19 Igäühel on õigus vabale eneseteostusele.

tehingu tühisus. Kompromissi seaduse vastasusega haakub ka maksekäsu kiirmenetluse raames sõlmitavate kompromisside kinnitamise temaatika. Nimelt erineb Eesti maksekäsu kiirmenetlus põhimõtteliselt Euroopa Liidu maksekäsupoolsest selle poolest, et Eesti süsteemis ei kontrollita maksekäsu tegemisel, kas esineb ebaõiglaseid lepingutingimusi. Seega võib võlausaldaja suruda peale kompromissis seadusvastaseid tingimusi.⁶⁹ Kompromiss seega ise oma üldsisult ei ole seaduse vastane, kuid seda on selle aluseks olev leping. Käesoleva töö autori arvates vajaks maksekäsu kiirmenetluse ja sellest tuleneva kompromissi sõlmimise pikemat analüüsi nagu ka töös eelnevalt puudutatud elatise maksekäsu kiirmenetluse ja kompromissi sõlmimise temaatika. Järgnevalt uurime lähemalt kompromissi täitmise võimatust kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena.

Kompromissi täitmise võimatus seisneb kompromissis sisalduva kohustuse täitmise võimatuses. VÕS §108 lg 2 pt 3 sätestab, et kohustuse täitmist ei või nõuda kui kohustuse täitmine on võimatu. See säte kehtib vaid mitterahalise kohustuse suhtes. Raha maksmises seisnevate kohustuste suhtes ei eeldata, et nende täitmine võiks olla võimatu. Kuna kompromiss on oma olemuselt tehing, täpsemalt leping, siis võib vastavalt nõuete iseloomudele selle pooli nimetada võlgnikuks ja võlausaldajaks olenevalt tingimusest, mida kompromiss sisaldab. Mitme tingimuse puhul võivad poolte osad vahetuda juhul kui kompromissi sisuks on näiteks vastastikused kohustused või mitu erinevat kohustust mõlema poole poolt. "Seaduse mõttes peaks võimatus tähendama nii võimatust igapähe jaoks, st objektiivset võimatust kohustust täita, kui ka konkreetse võlgniku subjektiivset võimatust kohustust täita."⁷⁰ Seega peaks kohustuse täitmise võimatus olema ilmselge. "Tegemist võib olla nii tegeliku võimatuse kui õigusliku võimatusega. Tegeliku võimatusega on tegemist kui soorituse eset ei ole olemas (hävinud, teadmata isiku käes) või sooritus ei ole looduseaduste või teaduse ja tehnika kaasaegset seisust arvestades võimalik"⁷¹ Seega kohtuliku kompromissi sõlmimise mõttes on tegeliku võimatuse puhul tegemist kompromissi sisust tulenevate materiaalsete objektide olemasolu ja seisukorra hindamisega ja käesoleva hetke tehnika ja üldiste teadmiste raames kompromissi tingimuse täitmise võimalikkuse hindamisega. "Õigusliku võimatuse puhul on õigustoiming seadusega vastuolus. Isegi kui selline seadusega vastuolu ei too kaasa tehingu tühisust, võib selle täitmine olla

⁶⁹ Kõve V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused Juridica IX/2012 lk 671

⁷⁰ Võlaõigusseadus I Kommenteeritud väljaanne, koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2006 lk349

⁷¹ Hussar A. Lepingu täitmise nõue õiguskaitsevahendina, magistritöö, Tartu Ülikool Õigustaduskond 2006, juhendaja dr Iur Irene Kull

seadusvastane”⁷² Õigusliku võimatuse põhimõtte kattub kompromissi kinnitamisest keeldumise alustes seaduse vastasuse põhimõttega. Kui kompromiss seisneb mitterahalise kohustuse täitmises, siis täitmise võimatuse hindamisel on tähtis kas täitmise objektis on individuaaltunnustega või liigitunnustega esemetega. ”Individuaaltunnustega asja müügil ei ole täitmine võimalik juhul kui asi on hävinud, kaotsi läinud või kui on kolmandal isikul õigused lepingu eseme suhtes, mis takistavad võlgnikul oma kohustuse täitmist. Seevastu ei vabane võlgnik liigitunnustega asjade hävimisel või kahjustumisel soorituse kohustusest kui soorituse tegemine antud liigist on veel põhimõtteliselt võimalik”⁷³ Samuti on võimalik, et kohustus tuleneb otseselt isiku enesest. ”Täitmise võimatus võib tuleneda ka subjektiivsest võimatusest ehk kui poolel ei ole võimalik tema isikuga seoses näiteks tervisekahjustuse tõttu kokkulepitut täita”⁷⁴ Kompromissi täitmise võimatus võib ka seisneda selles, et kompromiss ise ei sisalda kompromissile kohaseid elemente. Näitena Tartu Ringkonnakohu määruses⁷⁵ on selgitatud Tartu Maakohtu 28.01.2008 määrust, millega jäeti kompromiss kinnitamata. Kohus on öelnud, kompromissi kinnitava kohtumääruse täidetavusest tulenevalt peab kompromissileping sisaldama taolisi tingimusi hagi eseme osas, milliste täitmist saab hiljem vastaspoolelt nõuda. Antud näites olenes kompromissi ühe poole kohustuse täitmine teise poole subjektiivsest õigusest hagist loobuda. Kuna subjektiivne õigus hagist loobuda ei ole sundtäitmise korras kuidagi täidetav ei ole seega ka kompromiss täidetav. Samuti leidis kohus, et kompromiss, kus poole kohustuse täitmine on seotud selle poole ja kolmandate isikute vahelise kompromissi sõlmimisega, ei ole kooskõlas ka heade kommetega, sest antud kohtuasjas saab kompromissi sõlmida vaid kostja ja hageja vahel, mitte kostja võlausaldajate ja kostja vahel.⁷⁶ Kompromissi täitmise võimatuse alusena saab näitena tuua ka Harju Maakohtu määruse tsiviilasjas 2-06-15741⁷⁷. Antud kohtuasjas ei kinnitanud kohus kompromissi kuna kompromiss seisnes kinnistusraamatusse märke tegemises, kuid kinnistusraamatusse oli eelnevalt kantud keelumärke. Pooled jätsid kohtu sellest eelnevalt teavitamata ja seega kohus ei kinnitanud esitatud kompromissi kuna seda oli võimatu täita. Seega kompromissi täitmise võimatuse hindamisel tuleb aluseks võtta võlaõigusseaduses sisalduvaid lepingu täitmise võimatusele suunatud sätteid, eelkõige VÕS §108. Samuti tuleb võimatuse hindamisel kaaluda nii tegeliku, õigusliku kui ka subjektiivse võimatuse olemasolu.

⁷² Hussar A. Lepingu täitmise nõue õiguskaitsevahendina, magistritöö, Tartu Ülikool Õigustaduskond 2006, juhendaja dr Iur Irene Kull lk 58

⁷³ Ibid lk 59

⁷⁴ Ibid lk 59

⁷⁵ TrRnkm 2-06-15301 OÜ Redstar (pankrotis) hagi Taavo Toomsalu vastu 430 119.85 krooni väljamõistmiseks

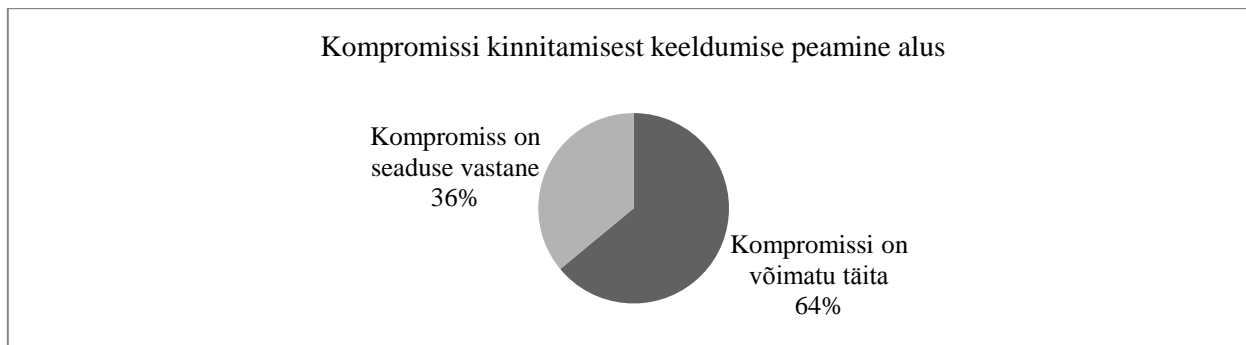
⁷⁶ Tegemist oli pankrotimenetluses oleva kostjaga ja sellest tulenevalt oli tegu tema võlausaldajatega

⁷⁷ HMKm 2-06-15741 MN`e hagi PT a vastu kinnistusraamatu kande parandamiseks

Loomulikult taandub kõik siiski konkreetsete asjaolude hindamisele ning kohtuniku otsustusele ja hinnangule. Käesoleva töö autori poolt Harju Maakohtu kohtunike seas läbi viidud küsitluse tulemustest selgus, et küsitluses osalenud kohtunike praktikas on kõige enam esitatud kinnitamiseks kompromisse, mida on võimatu täita. Kõige enam esineva kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena märkis 64% vastanutest, et kompromissi on võimatu täita ja 34% vastanutest, et kompromiss on seaduse vastane.⁷⁸

Tabel 4

Kompromissi kinnitamisest keeldumise peamine alus

Seega võib kohtupraktikast ja küsitluse tulemustest järeldada, et kompromissi sõlmijatel jääb pigem ebaselgeks, millised kohustused on võimalik õiguslikult täita. Täitmise võimatuse sage esinemine võib olla tingitud poolte teadmatusest, et neil puudub õigus asja või eset käsutada või toimingut sooritada. Samuti võib olla põhjuseks kohtu teavitamata jätmine olulistest asjaoludest ja sellisel juhul ei saa kohus menetluse käigus pooltele selgitada, millised piirangud kompromissis sisalduvatele kokkulepetele kehtivad.

Järgnevalt uurime mõisteid ”head kombed” ja “avalik huvi” kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena.

1.2.2 Heade kommete ja olulise avaliku huvi vastasus kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena

Head kombed ja avalik huvi on õigusteaduses tuntud kui määratlemata õigusmõisted. Kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena on kohtunikul heade kommete ja avaliku huvi vastuolu tuvastamisel lai tõlgendamisruum. Nende mõistete määratlemine toimub konkreetse kaasuse tähenduses. Järgnevalt vaatleme heade kommete ja avaliku huvi mõisteid

⁷⁸Autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused. Tabel 4 Kompromissi kinnitamisest keeldumise peamine alus

tsiviilkohtumenetluse kompromissi sõlmimise tähenduses, kuidas neid mõisteid tõlgendab kohtupraktika ja millised on üldised õiguskirjanduse seisukohad.

Kui tehing rikub seaduses sätestatud keeldu või toob kaasa tagajärje, mille saabumise seadus keelab, tuleb tehingut pidada tühiseks TsÜS §87 üldsättest lähtudes. ”Alles siis, kui tehingu tühisus ei tulene eriseadusest ja puudub ka eriseadusest tulenev keeld, mida rikutaks, kuid samal ajal tundub keskmisele mõistlikule inimesele, et selline tehing ei tohiks kehtida, on põhjust analüüsida, kas tehing on vastuolus heade kommetega ja seetõttu tühine.”⁷⁹ Kohtupraktikast tuleneb seisukoht, et tähtis on ka kompromissi kui tehingu headele kommete vastavuse hindamine tervikuna. Tsiviilasjas nr 3-2-1-76-01⁸⁰ on Riigikohus rõhutanud, et lepingu heade kommete vastasus tuleb kindlaks teha koguhinnangu andmise teel, kusjuures arvesse tuleb võtta nii lepingu sisu kui ka lepingu sõlmimise asjaolusid, poolte ettekujutusi, ajendeid ja eesmärgi. Kui leping oli sõlmimise ajal kooskõlas heade kommetega, siis asjaolude hilisem muutumine ei tingi lepingu heade kommete vastasust. Heade kommete mõiste määratlematuse tõttu on riigikohus ka erinevates tsiviilasjade andnud viiteid ja hinnanguid kuidas ja mida peab tehingu headele kommete vastamise kontrollis jälgima. Tsiviilasjas nr 3-2-1-158-05⁸¹ on Riigikohus asunud seisukohale, et heade kommete vastane on üldjuhul tehing, mille sisu on suunatud üldiselt hukkamõistetud tegevusele või mis piirab suurel määral teist lepingupartnerit tema isiklikus või majanduslikus vabaduses, samuti tehing, mille üks pool on sõlminud oma positsiooni ebaausalt ära kasutades. Heade kommete vastane käitumine võib väljenduda ka teise lepingupoole vastases käitumises. Selles seisukohas on välja toodud üldised tehingu tüübid, mille korral on tegemist heade kommete vastaste tehingutega. Maris Kuurberg on oma artiklis ”Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud”⁸² loetlenud Eesti kohtupraktikas peamiselt esinevad heade kommetega vastuolus olevad tehingute tüübid. Kuna kohtulikus kompromissis lepatakse kokku samuti kahe poole vaheline tehing ja kompromiss võib puudutada mistahes valdkonnas sõlmitud kokkulepet on need näited tähtsad ka kohtuliku kompromissi sisuks oleva tehingu hindamisel ja selle headele kommete vastavuses. M. Kuurberg on toonud välja järgmised tehingud: liigkasu võtmise tehingud, viivise, leppetrahvi ja laenuintressi alandamine, Lesion (poolte ebavõrdsus müügitehingus), teisi võlausaldajaid kahjustavad tehingud, vastutust

⁷⁹ Kuurberg M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud Juridica III/2005 lk 200-208 lk 201

⁸⁰ RKTko 3-2-1-76-01 OÜ Triblon ja AS ERA Pank (pankrotis) kassatsioonkaebused Tartu Ringkonnakohtu 28.12.2000 otsusele AS ERA Pank (pankrotis) hagi OÜ Triblon vastu rendilepingu kehtetuks tunnistamiseks ja vara väljanõudmiseks ebaseaduslikust valdusest.

⁸¹ RKTko 3-2-1-158-05 OÜ A kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 29. 06. 2005. a otsusele A OÜ hagi OÜ O ja I.S vastu 58 416 krooni 12 senti saamiseks.

⁸² Kuurberg M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud Juridica III/2005 lk 200-208 lk 202

piiravad tehingud ja isikuvabadust piiravad tehingud. Isikuvabadust piiravate tehingute kohta Eesti kohtupraktika M.Kuurbergi artikli kirjutamise hetkel veel puudus. Hetke seisuga 2012.aasta lõpuks veel Riigikohtu praktikat isikuvabadust piirava tehingu heade kommete vastasuse kohta pole.

Head kombed on määratlemata õigusmõiste, seega täpset definitsiooni mõistele ei ole. Mõiste avada proovivad õigusteaduslikud allikad ja kohtupraktika on tihti keskmisele mõistlikule isikule kauged ja kättesaamatud. Kohtuliku kompromissi võib sõlmida aga iga isik kellel on tsiviilkohtumenetlusõigusvõime⁸³ ehk kellel on õigusvõime tsiviilõiguse kohaselt. Kuna häid kombeid on võrreldud isiku üldise sündsustunde ja moraaliiga võib eeldada, et keskmisel mõistlikul isikul peaks olema siiski teatud üldisele moraaliile tuginev arusaam heade kommete olemusest. Samuti on tähtis, et head kombed on seotud ühiskonna enese olemuse, kultuuri ja õigusloomega, mis selles ühiskonnas kehtib. Seega on igal kultuuril aja vooluga dünaamiliselt oma tunnetus heade kommete tähenduse suhtes. Kohtunik kui üks oma kultuuri ja õigusloomet hästi tundev isik õige heade kommete suhtes otsustusi tegema. Määratlemata õigusmõisteid ja nii ka häid kombeid ja nende vastasust on üritatud erinevatel viisidel selgitada ja avada. On põhimõte, et määratlemata mõistete avamiseks kasutatakse mõiste tunnuste loetelu lähtudes konkreetsest ajast ja ruumist⁸⁴. Määratlemata õigusmõistete puhul on aeg ja ruum milles neid käsitleda äärmiselt tähtis. See, mis võis olla aktuaalne ja tähtis täna ei pruugi seda olla homme ja võibolla ei olnud seda eile. Kuna ühiskond ja õigussüsteem on pidevas muutumises ja arengus ei saa määratlemata õigusmõisteid vaadelda, kui ajas ja ruumis paigal seisvaid, vaid neid tuleb avada käesoleva hetke ja ruumi tähenduses. Euroopa Inimõiguste kohus on seisukohal, et head kombed, kõlvatu konkurents ja proselütism on mõisted, mida ei ole võimalik seadusega täpselt defineerida ja mille sisu sõltub praktikast. Kohus märgib täiendavalt, et määratlemata mõisted on olemuselt dünaamilised ja vajalikud sellises valdkonnas, kus olukord muutub pidevalt. Isiku õiguste piirangut seadva määratlemata mõiste sisustamiseks peavad olema siiski mingid objektiivsed kriteeriumid.⁸⁵ Seega kuigi head kombed on määratlemata mõiste on see tihedalt seotud isiku kultuuriruumi ja igapäevase sündsustunde ning moraaliitajuga. Seega peaks keskmisel mõistlikul isikul juba loomupäraselt olema teatud tunnetus heade kommete suhtes.

Teatavasti toob vastuolu Heade kommete ja avaliku korraga kaasa TsÜs § 86 järgi tehingu tühisuse. Heade kommete vastasus, kui tehingu tühisuse alus on käibel paljudes

⁸³ TsMS § 201 Tsiviilkohtumenetlusõigusvõime

⁸⁴ Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005 lk 187-199 lk 187

⁸⁵ Ibid lk 187

õigussüsteemides. Saksa BGB⁸⁶ on sarnaselt Eestile otsene säte heade kommetega vastuolus olevate tehingute tühisuse kohta. Saksa õiguskeeles *Sittenwidrigkeit* tähistab heade kommete vastast tehingut, mis on tühine. BGB §138 *Sittenwidriges Rechtsgeschäft* sätestab, et heade kommete vastane tehing on tühine. Saksamaal heade kommete tõlgendamine kohtute töö. ”Heade kommete mõistet on kirjeldatud kui erapooletult mõtleva isiku sündsustundega ja lepingut on rikutud kui see läheb oma sisult, motiivilt või eesmärgilt sellise isiku sündsustundega vastuollu.”⁸⁷ Kuigi Põhjamaade ja Soome algsed seadused põhinevad vanal Saksa õigusel on aja jooksul õigusloome võtnud Lääne-Euroopaga võrreldes veidi teistsuguse suuna. ”Muidugi on põhjus selleks kindlasti ka Põhjamaade omapärane ja riikide vaheline põiminud kultuur. Soomes on heade kommete vastasus (soome k. *hyvän tavan vastaisuus*) üks õiguse üldprintsip. Eraldi normina ei ole heade kommete vastase tehingu tühisust sätestatud. Samas on Soome õiguses palju eriseadusi, milles on viidatud headele kommetele. Soome keeles ”*Hyvä tava*” ja ”*hyvän tavan vastaisuus*” on üldmõisted, mille tõlgendamine on jäetud kohtu pädevusse.”⁸⁸ Soome kohtuliku kokkuleppe (soome k. *Tuomioistuinsovittelu*) ei ole samuti eraldi Soome menetlusseadustes üldiselt reguleeritud, 2011 aastal on Eduskunna poolt välja antud seadus ülemkohtus tsiviilvaidlustes kokkuleppete tegemisest ja nende kinnitamisest⁸⁹. Selle seaduse §23 Takistused kokkuleppe kinnitamisele sätestab, et kokkulepet ei saa kinnitada täitmiskõlblikuks kui see on seaduse vastane, selgesti ebaõiglane või see on vastuolus kolmandate isikute õigustega.⁹⁰ Eestile sarnaselt on kinnitamisest keeldumise aluseks nimetatud seadusega vastuolu. Selgelt ebaõiglast kokkulepet võiks võrrelda Eesti mõistes heade kommetega vastuoluga ning kolmandate isikute õiguste kaitse võiks olla võrreldav nii heade kommete kui ka olulise avaliku huvi mõistega Eesti Tsiviilkohtumenetluses⁹¹. Võiks öelda, et Soome seadusandja on oma seadustekstis jäänud lihtsama sõnastuse juurde ja võibolla tavalise mõistliku isiku arusaamisele seaduse tekstist tuleb see ka kasuks. Lihtsam seadustekst annab keskmisele mõistlikule isikule võimaluse seadust paremini mõista. Kohtunik oma ameti spetsiifika tõttu, tõlgendab seadust nagunii oma koolituse, kogemuse ja käibel oleva tava järgi. Soome kohtuliku kokkuleppe kohta on ka Soome Õigusministri töörühm oma arvamuses kinnitanud, et kohtulik kokkuleppel on omad piirid ning kokkulepe ei tohi olla heade kommete vastane, ebaproportsionaalne ega kahjustada kolmandate

⁸⁶ BGB Bürgerliches Gesetzbuch

⁸⁷ Kuurberg M. Heade kommetega vastuolus tehingud kui tühised tehingud, magistritöö Tartu Ülikool Õigusteaduskond 2004 juhendaja prof. P. Varul lk 13

⁸⁸ Ibid lk 15

⁸⁹ *Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa* RiitSovl

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110394?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sovittelu](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110394?search[type]=pika&search[pika]=sovittelu) 09.03.2013

⁹⁰ RiitSovl [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110394?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sovittelu](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110394?search[type]=pika&search[pika]=sovittelu) 09.03.2013

⁹¹ TsMS §430 lg 3

isikute õigusi.⁹² Heade kommete vastasuse ja kolmandate isikute õiguste suhtes on ka Eesti Riigikohus oma määruses 3-2-1-108-06⁹³ öelnud, et heade kommete vastasuse kontrollimisel kontrollib kolleegium esmajoones, kas kompromiss ei riku kolmandate isikute, eelkõige poolte võlausaldajate õigusi. Seega ei tohi kompromissis sisalduv kokkulepe riivata kolmandate isikute õigusi. Ehk kompromissist tulenev õigus ei tohi kitsendada kolmandate isikute õigust.

Teine määratlemata õigusmõiste, mille esinemisel on kompromiss kinnitamiseks kõlbmatu on olulise avaliku huvi vastasus. Seadusandja on märkinud sõnastusse avaliku huvi olulisuse, seega on kohtul kaalumiskohustus, kas avalik huvi on asjas oluline või mitte. Kohus peab selgitama, kas asjas on avaliku huvi puudutav kokkulepe ja seejärgi selgitama, kas tegu on olulise avaliku huviga. Olulisus kui konkreetnes olukorras antav hinnang, sõltub otsustuse ajahetke tingimustest ning asja enese olemusest. Olulisuse hindamine jääb seega kohtuniku otsustusalasasse. Et avada avaliku huvi mõistet tsiviilkohtumenetluse raames vaatleme järgnevalt lühidalt avaliku huvi tunnuseid õiguskirjanduses.

Avaliku huvi on kirjeldatud üldiselt kui avaliku hüve sihti. Avaliku huvi sisu avamiseks on selgem tuua näiteks mõisteid, mis selle alla kuuluvad. R. Alexy järgi on nendeks näiteks riigi sisemine ja välimine rahu, majanduse õitseng, keskkonna puutumatus ja kõrge kultuuritase.⁹⁴ Tsiviilkohtumenetluse raames on avalik huvi enamasti mõiste millega tehing või otsustus ei tohi olla vastuolus või ei tohi avaliku huvi kuidagi riivata. Juriidilises argumentatsioonis kasutatakse avaliku huvi mõistet enamasti põhiõiguste piiramise õigustusena⁹⁵ Seega oluline avalik huvi võib piirata üksikisiku huvi või õigust. "Huvi tekitajaks on tavaliselt mingisugune hüve ja nii huvi kui õigus on suunatud mingisuguse hüve saavutamisele. Huvi ja õigus ei kujuta endast siiski sarnaseid mõisteid seega ka avalik huvi ei ole iseenesest õigus. R. Alexy märgib, et õiguse eksisteerimise aluseks on huvi mida õigus teenib, või hüve, mida õigus kaitseb: huvi või hüve ise ei ole aga õigus"⁹⁶. Avaliku huvi mõiste avamiseks on tehtud vahet riigi ja üldise huvi vahel. "Tihti mõistetakse sõna avalik all midagi riigiga seotut. TsÜS § 25 lg 2 kohaselt on avalik-õiguslik juriidiline isik riik, kohalik omavalitsus ja muu juriidiline isik kes on loodud avalikes

⁹² Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:2; s. 9

<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Julkaisuarkisto20022009/Tyoryhmamietintoja/Tyoryhmamietintojenarkisto/Tyoryhmamietintoja2003/1145624758177.09.03.2013>

⁹³ RKTkm nr 3-2-1-108-06 AS O Invest kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu 12.06.2006. a otsusele AS O (endine OÜ O) hagi AS-i N vastu 2 972 332.83 krooni saamiseks

⁹⁴ Aarnio A. Õiguse tõlgendamise teooria Juura 1996 lk 200

⁹⁵ Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005 lk 187-199, lk 187

⁹⁶ Ibid lk 187 viide Alexy Recht. Vernunft, Diskurs. Studien zur Rechtsphilosophie. Frankfurt am Mein: Shurkamp Verlag 1995 lk 239

huvides. Põhiseaduse §32 lõike 1 teises lauses, lõike 2 kolmandas lauses ja lõike 3 esimeses lauses on kasutatud terminit üldine huvi. Riigikohus on oma lahendites ja õigusteadlased üldse kasutavad aga sagedamini terminit "avalik huvi". Neid kahte ei saa aga üldjuhul samastada riigi huviga. Õigusriigis peab selgelt väljendatud avalik huvi saama riigi huviks, kuid huvi eeldab traditsioonilises käsitluses selle vahetut teostamist riigivõimu poolt. Avaliku huvi väljendajaks on teatud kriitiline hulk üksikisikuid"⁹⁷. Seega avalik huvi ei pea olema otseselt riigi, kohaliku omavalitsuse või mõne muu avalik-õigusliku juriidilise isiku huvi vaid see võib olla ka mingisuguse üksikisikute grupi huvi.

Tsiviilkohtumenetluse raames on tähtis just mõiste oluline avalik huvi tõlgendamine. A. Aarnio on avaliku huvi mõistet tõlgendatud semantiliselt viisi nii kitsas kui laias tähenduses. Kitsendav tõlgendamine tähendab teatud tingimuste karmistamist ja laiendav tõlgendamine sätte kohaldamist selle loomulikust tähendussisust väljaspool. Aeg-ajalt võib laiendav tõlgendamine minna üle analoogiaotsustuseks⁹⁸. Avaliku huvi tõlgendamisel ja üksikisiku huvidega seotuse kohta on K. Ikkonen selgitanud, et laiemas mõttes võib avaliku huvi mõiste alla paigutada ka kvaasiavalikud huvid, mille puhul saab avaliku huvi taandada individuaalsetele õigustele. Sellisel juhul on kaitstav hüve avalik hüve, kuid vastav tegevus või tegevusetus mõjutab seda avaliku hüvet kaudselt. Nii saab avaliku huvina laiemas mõttes käsitada kaitseõiguste valdkonda, kus riik tegutseb mõne teise isiku kaitseks. Näiteks täitemenetlus kujutab endast sissenõudja ja omandiõiguse kaitset, tulenedes seega samuti riigi kohustusest pakkuda oma inimestele kaitset ja olles seega kaitseõigus⁹⁹.

Kui kohtul on vaba voli tõlgendada avaliku huvi olemasolu nii kitsalt kui laialt, laialt isegi analoogia alusel võiks samalaadsete vaidluste lahendus või sõlmitavad kompromissid olla väga erineva rõhuga avaliku huvi kaitse seisukohalt. Sellise olukorra vältimiseks on Euroopa Inimõiguste Kohus piirangusätete kõiki elemente hõlmava printsiibina kehtestanud nõude, et piirangusätteid tuleb tõlgendada kitsendavalt¹⁰⁰. K. Ikkonen on seda seisukohta selgitanud, et seega kui avalik huvi on isiku õiguste piirangu kriteeriumiks, tõlgendatakse avaliku huvi mõistet selles kontekstis eelduslikult kitsalt. Piirangusätte tõlgendamise ulatuse juures on siiski oluline ka piiratava õiguse esemeline kaitseala. Mida laiemalt mõistetakse piiratavat õigust, seda laiemalt

⁹⁷ Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005 lk 187-199, lk 190

⁹⁸ Aarnio A. Õiguse tõlgendamise teooria Juura 1996 lk 201

⁹⁹ Ikkonen K. Sundmüügi põhiseaduslikud alused. Juridica 2004/8 lk 541

¹⁰⁰ Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005 lk 187-199 lk 196, viidanud allikale H.Vallkivi Põhiõiguste ja vabaduste piiramise aluse-Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Tartu Sihtasutus Juridicum 2003 lk190

tuleb tõlgendada ka piirangu aluseid¹⁰¹. Seega tuleb ka kohtuliku kompromissis avaliku huvi vastasuse hindamisse kaasata lisaks kompromissis sisalduvas kokkuleppes olevate õiguste esemelisele kaitsealale ka nendega kaasneda võivaid õiguseid. Näiteks lisaks omandi õigusele ka omandi kaitset puudutavad õigused ja lisaks eraelu puutumatuse õigusele ka selle puutumatuse

kaitse õigus.¹⁰² Avalike huvide analoogiale taanduv tõlgendamine võib tunduda lihtsam ja esialgselt sarnaseid olukordi võrdsemalt kohtlev, kuid samas tuleb arvestada, et kahte täesti sarnast situatsiooni tavaliselt ei ole ja tegelikkuses on tähtsaimad konkreetsed asjaolud ja aeg milles otsustus tehakse. Seega on avaliku huvi tõlgendamisel kitsendav tõlgendamine konkreetse asja olemuse suhtes täpsem ja konkreetsem. Ka avalik huvi on määratlemata õigusmõiste, millele definitsiooni andmine on võimatu kuna mõiste kohandub igale juhule selles kindlas ajahetkes milles nende koosmõju vaadelda. Seega on ka avalik huvi dünaamiline ja koos ühiskonna ning õiguskultuuriga pidevas muutumises. ”Avaliku huvi kui kõrge abstraktsusastmega määratlemata õigusmõiste sisustamisel (kas konkreetne asjaolu on kantud avalikust huvist) on kandev roll kohtul”¹⁰³ Seega peab kohus leidma kas asjas on avaliku huvi selle konkreetse juhtumi põhjal arvestades otsustuse ajahetke. Kohtuliku kompromissi kontrollimisel avaliku huviga kooskõlas olevaks peab lisaks avaliku huvi olemasolu kontrollile kontrollima ka avaliku huvi olulisust. Avalikust huvist kantuks on reeglina peetud laste heaolu ja kasvatamist puudutavaid vaidlusi (mille alla kuuluvad elatisraha määramise küsimused). See annab tunnistust asjaolust, et kohtud on käsitanud avalikku huvi küllalt laias tähenduses. Avalik huvi peab olema olemuselt jagamatu: nähes lapse kohtlemise asjas avalikku huvi, tunnistatakse teatud juhtudel üksikisiku huvi olevat nii oluline, et seda saab pidada ühiskonna kui terviku huviks.¹⁰⁴ Kohtuliku kompromissi seisukohast on juba TsMs §430 lg 3 viimases eelduses kompromissi kinnitamisest keeldumisena loetletud perekonnaasi, milles kohus ei ole kompromissiga seotud ega pea seda kinnitama. Seega on juba seadusandja tsiviilkohtumenetluse reguleerimisel näinud ette laste kui ühiskonna nõrgema poole kaitse avaliku huvi raames. Avaliku huvi olemasolu on leitud ka pankrotimenetluses kus kokku langevad võlausaldajate huvid ja võlgniku õigused kusjuures tuleb arvestada ka üldise õiglustunde tekkimist, et lahendus rahuldaks pooli ja ei tekitaks omakohust.

¹⁰¹ Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005lk 187-199 lk 196

¹⁰² Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005lk 187-199 lk 196 viidanud allikale H.Vallkivi Põhiõiguste ja vabaduste piiramise aluse-Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Tartu Sihtasutus Juridicum 2003

¹⁰³ Ibid lk 198 viide allikale D. Wiefelspütz viide 91

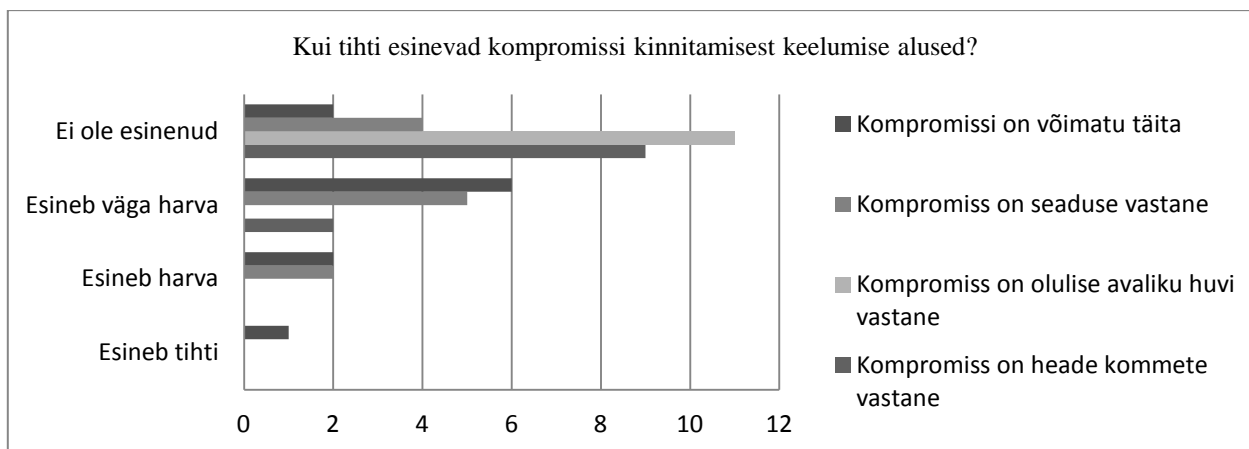
¹⁰⁴ Ibid lk 198

Seega kompromissi olulise avaliku huviga vastuolu kontrollimisel on määravad konkreetsed asjaolud ja ajahetk ning kohtuniku otsustus. Avaliku huvi on nähtud nii perekonnaasjades laste õigustega seonduvates asjades ning pankrotimenetluses. Mõlemal juhul on tegemist üldise õiglustunde säilitamise ja nõrgema poole kaitse tagamisega. Harju Maakohtu tsiviilkohtumenetlustega tegelevate kohtunike küsitluses oli küsimus kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste esinemise sageduse kohta.¹⁰⁵ Vastused sellele küsimusele annavad üldise ülevaate, millised kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alused esinevad kohtunike arvates sagedamini ja millises järjestuses. Kuna küsitluse valim oli nii väike ja puudutas vaid ühe piirkonna kohtunike, siis ei ole siinkohal tähtis statistiline arvväärus tunnuste esinemisel vaid tulemus annab üldise ettekujutuse kohtunike arvamusest.

Kompromissi täitmise võimatust on märgitud ainukeseks tihti esinevaks keeldumise aluseks.

Tabel 5

Kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste sagedus

Kõik küsitluses osalenud vastajad märkisid, et olulise avaliku huvi vastasust kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena ei ole esinenud. Heade kommete vastast kompromissi esineb väga harva või ei ole üldse esinenud. Seega on antud küsitlusele vastanud kohtunike praktika alusel olulise avaliku huvi vastasus ja heade kommete vastasus väga harva või üldse mitte esinev tunnus sõlmitavates kompromissides.

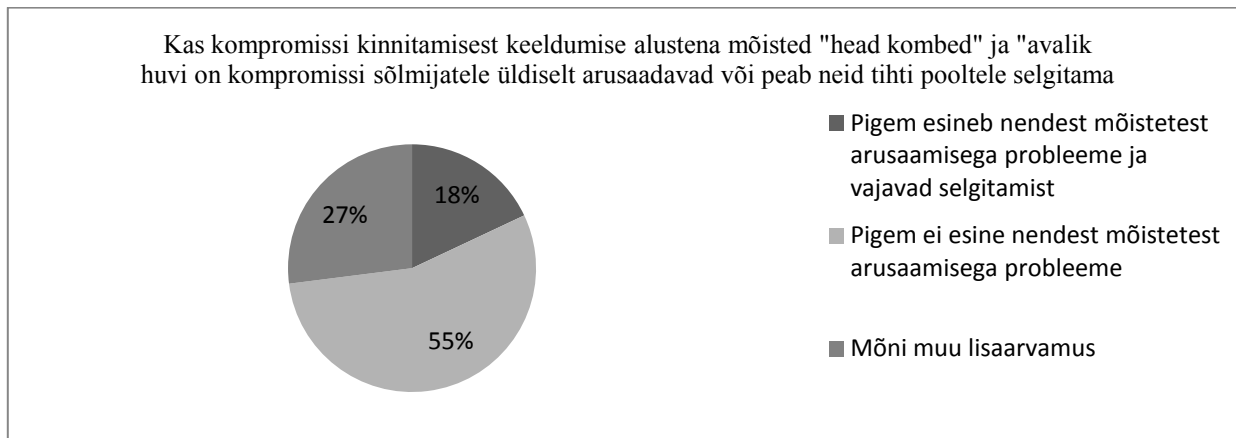
Seega võib küsitluse tulemusest järeldada, et head kombes kui ühiskonna üldine moraalitunne on enamasti isikutele endile selge ja selle vastaseid kokkuleppeid üldiselt ei sõlmita. Olulise avaliku huvi vastaste kompromisside esinemise vähesus võib olla selgitatav kompromisside tavapäraselt eraõiguslikele suhetele suunatuse kaudu.

¹⁰⁵ Autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused Tabel 5 Kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste sagedus

Küsitluses esitati küsimus: kas kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena mõisted ”head kombed” ja avalik huvi” on kompromissi sõlmijatele üldiselt arusaadavad või peab kohus neid tihti pooltele selgitama.¹⁰⁶

Tabel 6

Kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena mõisted ”head kombed” ja ”avalik huvi”

Vastustest selgus, et 55% vastanud kohtunikest pidasid mõisteid ”avalik huvi” ja ”head kombed” kompromissi pooltele pigem selgeteks ja selgitamist mitte vajavateks. Vastajatest 18% arvasid, et pigem esineb nendest mõistetest arusaamisega probleeme ja on vaja neid pooltele selgitada.

Eriarvamustena vastati:

- 1) Kuna selliseid juhuseid ei ole esinenud, ei saa vastata sellele küsimusele. Muu praktika järgi kipub pool, kes headele kommetele viitab, seda sisustama väga laialt.
- 2) Probleemi üldjuhul ei tõusetu ja pooltele seda selgitama ei pea.
- 3) Ei ole ette tulnud.

Seega võib järeldada, et küsitluses osalenud kohtunike praktika järgi on üldiselt määratlemata õigusmõisted ”avalik huvi” ja ”head kombed” kompromissi sõlmijatele arusaadavad, kuid esineb ka kokkuleppeid mis lähevad eelkõige ”heade kommete” mõistega vastuollu. Avaliku huvi puudutavad teemad nagu laste huvid kaitsud juba ka eraldi reeglitega ja seega on juba eelnevalt erinormidega vähendatud võimalust avaliku huvi vastaseid kokkuleppeid sõlmida.

Head kombed on määratlemata õigusmõiste, kuid heade kommete vastane tehing on *a priori* tühine tehing ja heade kommete vastastast kompromissi kohus ei kinnita. Avalik huvi on määratlemata õigusmõiste, mida saab tõlgendada vaid konkreetse kaasuse kontekstiks konkreetsel ajahetkel. Olulise avaliku huvi vastast kompromissi kohus ei kinnita. Kuna kohtuliku kompromissi sõlmijaks võib olla iga tsiviilkohtumenetlusõigusvõimet omav isik, peaks olema

¹⁰⁶ Autori poolt läbi viidud küsitluse tulemused. Tabel 6 Kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena mõisted ”head kombed” ja ”avalik huvi”

kindlustatud ka kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste mõistetest arusaamine. Eeldada ei saa, et kõik isikud, kes sõlmivad kohtuliku kompromissi, teevad seda läbi juriidilise esindaja või neil endil on alati piisav õigusabi. Üldteada on põhimõte, et eeldatakse, et isikud on teadlikud kehtivast seadusest ja mitte teadmine ei vabasta vastutusest. Tsiviilkohtumenetluse raames on tegemist menetlusseadusega, mis oma olemuselt on suunatud siiski mitte keskmise mõistliku isiku igapäevaste tegemiste reegitele vaid kohtu menetluse korraldamisele. On selge, et tsiviilkohtumenetluses tõlgendab määratlemata õigusmõisteid kohtunik kuid autori arvates kompromissi sõlmimise edukus võiks paraneda kui pooltel oleks võimalus saada üksikasjalikumat teavet kuidas ja mis piirangutega võib kompromissis kokku leppida. Eesti tsiviilkohtumenetluses on heade kommete mõiste selgitamise kohustus pooltele menetluse käigus kohtunikul. Kui pooled pole üldiselt mõiste sisust aru saanud ja sõlmivad kompromissi, milles on vastuolu heade kommete olemusele, ei saa kohus sellist kompromissi kinnitada ja peab pooltele selgitama mõiste sisu ning, mis on kompromissis kinnitamist takistav. See omakorda pikendab menetluse kestvust. Kohtuliku kompromissi sõlmimise ja kinnitamise kohta võiks autori arvates olla juhised või brožüür. Selles juhises võiks olla tutvustatud: kohtuliku kompromissi olemust, kohtu kompromissile suunamise põhimõtteid, kompromissi eeliseid kohtumenetluse ökonoomikas kompromissi sõlmijate seisukohast, kompromissi kohtulikuks kompromissiks kinnitamise eeldusi ja kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid. Samuti võiksid olla lühidalt kirjeldatud kompromissi muutmine, tühistamine ja tühistuse tagajärjed ning taganemise ja ülesütlemise tähendus. Sellise juhise kaudu oleksid kompromissi sõlmijad kokkulepete tegemise eel teadlikud milliste tunnuste esinemisel kohus kompromissi ei kinnita. Seeläbi muutub kompromissi sõlmimine kiiremaks, võiks väheneda kohtu koormus selgitamiskohustuse täitmisel ja eeldatavalt langeb selliste kompromisside esitamine, kus on selgelt tegemist kokkuleppega, milles esineb kompromissi kinnitamisest keeldumise alus.

1.2.3 Kohus ei ole kompromissiga seotud perekonnaasjas ja kompromissi on võimalik pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada.

Järgnevalt vaatleme lühidalt kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena kui kohtus ei ole kompromissiga seotud perekonnaasjades ning kompromissi on võimalik pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada. Kohtuliku kompromissi pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks

tunnistamise kohta lisati säte TsMS §430 Riigikohtu lahendi 3-2-1-80-06¹⁰⁷ põhjal. Lahendis leiti, et kohtulikku kompromissi on (selle osaliselt tehingulise iseloomu tõttu) võimalik pankrotimenetluses tagasi võita.

Esmalt vaatleme lühidalt kompromissi temaatikat perekonnaasjades. TsMS §430 lg 3 viimane lause ütleb, et kohus ei ole kompromissiga seotud ega pea seda kinnitama perekonnaasjas. Laste, kui ühiskonna nõrgemate poolte, huve on peetud ka avalikuks huviks ja seega on tähtis selle kaitse ja rikkumatus. Kohtu seotumatus perekonnaasjas kompromissiga seisneb kompromissis kokku lepitud tingimuste hindamisel. Kui kompromissis olevad tingimused kohtu hinnangul kuidagi lapse huvi piiravad või kahjustavad on kohtul õigus kompromissi mitte kinnitada. Seega ei pea perekonnaasjas kompromissi kinnitamisest keeldumiseks esinema kompromissis loetletud kinnitamisest keeldumise alused: vastuolu seadusega, vastuolu heade kommetega, vastuolu olulise avaliku huviga ega ka täitmise võimatus vaid kompromissi ei pea kinnitama ka siis kui esineb sisuline asjaolu, mis kohtu hinnangul on lapse huve kahjustav. Näitena on Riigikohus lapsele elatise väljamõistmisega seotud kohtuasjades juhtinud korduvalt tähelepanu sellele, et kompromiss tuleb läbi vaadata sisuliselt asjaolude tuvastamiseks. Riigikohtu määrus nr 3-2-1-3-12¹⁰⁸ on riigikohus öelnud: Samuti on õige kostja väide, et maakohus ei tohtinud kompromissi kinnitamisel lähtuda üksnes selle formaalsest õiguspärasusest, vaid pidi kompromissi kinnitades hindama kompromissi tingimusi ka sisuliselt. Samuti on lisatud: Kolleegium on korduvalt selgitanud, et elatise väljamõistmisel tuleb arvestada, et kohustatud isiku teised ülalpeetavad lapsed ei osutuks vähem kindlustatuks. Arvestades kohustatud isiku teiste alaealiste laste huve, tuleb kohtul seda asjaolu arvestada ka siis, kui elatiseasja soovitakse lõpetada kompromissiga. Perekonnaasjas ei ole kohus TsMS § 430 lg 3 teise lause järgi kompromissiga seotud ega pea seda kinnitama. Ka Soome kohtuliku kokkuleppe mudel (soome k. *tuomioistuinsovittelu*) järgib perekonnaasjades kokkulepetele eri nõudmisi. Vastav seadus kohtulikest kokkulepetest ja kokkulepete kinnitamisest tsiviilmenetluses kõrgemas kohtus¹⁰⁹ §10 sätestab, et kokkulepped tuleb sõlmida lapse seisundit ja õigusi arvestades ja kokkuleppena saab sõlmida lapse elatise, hoolduse või kohtumiskorraga seotud küsimusi. Kohus peab tagama, et lapse huvid on kaitstud. Kohus võib peale asjaolude kaalumist kokkuleppe kinnitada. Lisaks kinnitab kohus hoolduse,

¹⁰⁷ RKTko 3-2-1-80-06 Tartu, 13. oktoober 2006 T. T (pankrotis) hagi T. V vastu kohtuliku kokkuleppe tühisuse tunnustamiseks või kehtetuks tunnistamiseks ja 150 000 krooni tagasinõudmiseks pankrotivarasse.

¹⁰⁸ RKTkm 3-2-1-3-12 A.K määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.09.2011. a määrusele A.M hagi A.K vastu isaduse tuvastamiseks ning A.M ja A.M hagi A.K vastu elatise saamiseks

¹⁰⁹ Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa §10, jõustunud 21.05.2011 kättesaadav arvutivõrgus [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110394?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sovittelu](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110394?search[type]=pika&search[pika]=sovittelu) 12.03.2013

elalise või kohtumiskorraga seotud kokkuleppe ka kohtuotsusega. Seega on ka Soome kohtuliku kompromissi menetlemisel perekonnaasjades lastega seotud kokkulepped siiski viimasena kohtu hinnangu järgi kinnitatavad ja lapse kui nõrgema poole huvid on kõrgemal kokkuleppe sisust.

1.2.4 Kompromissi pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamine

Kohtuliku kompromissi pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamine on kui eriolukord, mis lisati Tsiviilkohtumenetluse seadustikku mõni aeg hiljem peale uue redaktsiooni kehtivuse algust, sellekohane kohane säte jõustus 01.01.2009. TsMS § 430 täiendati lõikega 9 suuresti Riigikohtu lahendis 3-2-1-80-06¹¹⁰ leitud seisukoha tõttu.¹¹¹ TsMS § 430 lg 9 ütleb: kompromissi saab pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada. Pankrotiseadus §188 sätestab tagasivõitmise kompromissi korral ja lisab, et halduril on õigus kompromissi kehtivuse ajal vara pankrotivarasse tagasi võita. Seega on TsMS § 430 lg 9 iseenesest üheks kompromissi kehtetuks tunnistamise aluseks. Riigikohus on oma määruses 3-2-1-108-06¹¹² öelnud: Kolleegiumi arvates ei peaks kohus esitatud kompromissi kinnitama, kui on tõenäoline, et selle saab pankrotimenetluses tagasi võita. Samuti on kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseks asjaolu, et kompromissiga käsutatakse nõudeid, mis ilmselt ei kuulu ühele poolele. Samas on nõustatud, et kui on võimalus, et pankrotiavaldus esitatakse pole see veel piisav kompromissi kinnitamisest keeldumiseks. Keeldumise aluseks peaks olema selgem alus, kui vaid asjaolu, et kompromissi puudutav pankrotimenetlus on algatatud ja kompromiss võib muutuda tagasivõidetavaks.¹¹³ Samuti võib siin võrrelda kompromissi kinnitamise aluseks olevat täitmise võimatust seisukohaga, et kompromissiga käsutatakse nõudeid, mis ilmselt ei kuulu ühele poolele. Kui kompromissi sõlmijal pole õigus kompromissi sisuks olevaid õigusi käsutada on tegemist ka õigusliku võimatusega ja seega täitmise võimatusega üldiselt. Täitmise võimatus on aga juba eelnevalt üheks kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseks. Kohtu seotumatus kompromissiga perekonnaasjas ja

¹¹⁰ RKTko 3-2-1-80-06 T. T (pankrotis) hagi T. V vastu kohtuliku kokkuleppe tühisuse tunnustamiseks või kehtetuks tunnistamiseks ja 150 000 krooni tagasinõudmiseks pankrotivarasse. Tartu, 13. oktoober 2006. A

¹¹¹ Riigikogu seletuskiri tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmiseks. Kättesaadav arvutivõrgus <https://www.google.com/search?q=tsiviilkohtumenetluse%20seadustik%20C2%A7%20430%20lg%209%20seletuskiri&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:et:official&client=firefox-a> 12.03.2013

¹¹² RKTkm 3-2-1-108-06 AS-i O hagi N AS-i vastu 2 972 332 krooni 83 sendi saamiseks Tartu, 9. jaanuar 2007. A

kompromissi tagasivõitmine pankrotimenetluses on autori hinnangul kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste seas kui erijuhud ja täpsetele menetlusliikidele suunatud juhised. Kompromiss perekonnaasjas on tihedalt seotud perekonnaõiguse ja avaliku huvi kaitsega. Samuti ei hinnata sellises kompromissis vaid kinnitamisest keeldumise tunnuseid ja vaid sellises kompromissis on tähtis eelkõige nõrgema poole ehk lapse huvid. Kompromissi tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamine pankrotimenetluses on tihedas seoses Pankrotiseadusega ning on võlausaldajate kaitseks. Sarnaseks võib märkida ka juba kompromissi heade kommete vastasuse hindamisel Riigikohtu seisukohta¹¹⁴, et kompromiss ei tohi kahjustada kolmandate osapoolte huve ja pankrotimenetlusega seoses just võlausaldajate huve.

2. Kompromissi kohtu poolt muutmine, tühistamine ja kompromissist taganemine

2.1 Kompromissi kohtu poolt muutmine ja tühistamine.

Kui pooled on kompromissile jõudnud ja selle märgiks kohtule esitanud kompromissilepingu või on kompromiss protokollitud suulise kokkuleppe korral kohtuistungil ja kompromissis ei esine selle kinnitamist takistavaid asjaolusid TsMS § 430 tähenduses, kinnitab kohus kompromissi määrusega. Kompromissi kinnitav määrus annab kompromissile õigusliku jõu, millega see lõpetab vaidluse menetluse. Kompromissi saavad pooled muuta vabalt hetkeni kuni kompromissi kinnitav määrus pole veel jõustunud. Ühelt poolt peaks kompromiss juba oma olemuselt välistama selle muutmise vajaduse, kuna pooled leppisid kokku asjaoludes, millega oldi nõus vaidluse lõpetama. Kuna kompromiss on menetlusökonoomika seisukohalt kohtuasja vaidlust lühendav protsess, siis juba selle põhimõtte seisukohast kompromissilepingule ei järgne ka apellatsioonimenetlust. Iseenesest TsMS seda ei välista kuid, olukorras kus menetlus on lõpetatud kompromissiga, tuleb apellatsioonikaebuse alusena kõne alla vaid menetlusõiguse rikkumine.¹¹⁵ Seega eeldatakse, et pooled on kompromissis kokku leppinud kõigis vaidlusalustes asjaoludes ega pole vajadust peale menetlust lõpetava määruse jõustumist seda nõu edasi kaevata. TsMS § 618 sätestab asjaolude olulisel muutumisel võib kohus asjaosalise avalduse alusel tehtud määrust või kompromissi määrusega muuta, kui see on vajalik raskete tagajärgede ärahoidmiseks. Seega on võimalus kompromissi muuta, peale seda kinnitava määruse jõustumist, juhul kui

¹¹⁴ RKTkm 3-2-1-108-06 AS O Invest kassatsioonikaebus Tallinna Ringkonnakohtu 12.06.2006. a otsusele AS O (endine OÜ O) hagi AS-i N vastu 2 972 332.83 krooni saamiseks

¹¹⁵ Kerganberg E. Jt. Kohtumenetlus Juura Tallinn 2008 lk 351

kompromissis sisaldavale kokkuleppele suunatud asjaolude muutmata jätmise korral võivad need tuua kaasa raskeid tagajärgi. TsMS ei sätesta kuidas ja kas raskete asjaolude saabumine peab olema tõendatud ja nende asjaolude hinnang jääb suuresti kohtu kanda.

Kompromissi tühisuse ja tühistamise vaatlemisel peab esmalt tagasi pöörduma käesoleva töö esimese peatüki temaatikasse. Kompromissi tühisuse alusteks on juba eelvalt loetletud seaduse vastasus ja heade kommete vastasus. Kuna nende aluste esinemise korral kompromiss ei sobi kinnitamiseks on need kompromissi *a priori* tühisuse ära hoidmiseks ette nähtud juba enne kompromissi kinnitamist. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse järgi on tehingu tühistamise õigus tehingu teinud isiku kujundusõigus, mille teostamisega on võimalik algselt kehtivalt tehtud tehing muuta tühiseks. Tühistamisõigus eksisteerib selliste tehingute suhtes, mille tegemisel esinenud erandlike asjaolude tõttu ei vasta tehing selle teinud isiku tegelikule tahtele, mistõttu on seadusandja pidanud õigustatuks võimaldada isikul, kelle tahtekujundust tehingu tegemisel vastavad asjaolud mõjutasid, vabaneda tehingu tühistamise kaudu seotusest sellega.¹¹⁶ Kompromissi tühistamise temaatika juures tuleb meeles pidada, et kompromiss koosneb oma dualistliku iseloomu tõttu materiaalsoiguslikust lepingust ja menetlusõiguslikust määrusest. Kompromissi tühistamise korral on tühistamine suunatud kompromissile kui tehingule. TsMS §430 lg 8 ütleb: Kompromissi saab tühistada ja selle tühisusele saab tugineda tsiviilseadustiku üldosa seaduses nimetatud alustel ning kompromissist saab taganeda või selle üles öelda võlaõigusseaduses nimetatud alustel. Kompromissi saab tühistada või selle tühisusele tugineda ning kompromissist saab taganeda või kompromissi üles öelda üksnes kompromissi kui täitedokumendi alusel toimuva täitemenetluse hagiga lubamatuks tunnistamise menetluses. Kui kohus sellise hagi rahuldab, loetakse, et kompromissil ei ole täielikult või osaliselt õiguslikke tagajärgi ja menetlus asjas, milles kompromiss sõlmiti jätkub.¹¹⁷

TsMS annab kompromissi tühistamise juhiseks viite Tsiviilseadustiku üldosa seadusele. Kompromissi tühistamiseks tuleb aga esitada kohtule hagi kompromissi kui täitedokumendi alusel toimuva täitemenetluse lubamatuks tunnistamiseks. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse järgi on tühistatud kompromiss tühine algusest peale ja sellel ei ole õiguslike tagajärgi, samuti tuleb sellise kompromissi raames saadu tagastada alusetu rikastumise sätete kohaselt¹¹⁸ Kompromissi

¹¹⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus kommenteeritud väljaanne, koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2010 lk 294

¹¹⁷ TsMS § 430 lg 8 Kompromissi saab tühistada ja selle tühisusele saab tugineda tsiviilseadustiku üldosa seaduses nimetatud alustel ning kompromissist saab taganeda või selle üles öelda võlaõigusseaduses nimetatud alustel.

¹¹⁸ TsÜS § 90 Tehingu tühistamise mõiste

tühistamine mõjub nagu tehingu tühistaminegi tagasiulatuvalt ehk *ex tunc*.¹¹⁹ Kompromissi tühistamise alused on TsÜs-i järgi eksimus, pettus, ähvardus või vägivald. Kompromissi tühistamine nõuab aga väga täpselt ja hästi tõendatud tühistamise aluste olemasolu. Kuna kompromiss oma olemuselt on kahe poole kokkulepe, kus pooled on saavutanud asja lahendamisel üksmeele, siis peaks ka olema tühistamise aluste esinemine väga ebatõenäoline. Harju Maakohus oma lahendis 2-06-18698¹²⁰ leidnud, et Hageja on jätnud tõendamata ja põhjendamata, kuidas teda peteti, eksitati, ähvardati või kasutati vägivalda või milliste raskete asjaolude ärakasutamisega sõlmiti kohtulik kompromiss. Selles näites soovis hageja kompromissi tühistada kuna kompromissi sõlmis tema esindaja ja tema ütluste kohaselt ei olnud esindaja oma ütlusi hagejaga kooskõlastanud. Selgus aga, et kohtusaalis olid mõlema poolte esindajad korduvalt ühenduses oma esindatavatega. Seega kohus leidis, et asjas ei ole tõendatud kompromissi tühistamise alused ja jättis kompromissi jõusse. Samalaadne näide kompromissi tühistamiseks ebapiisavate aluste suhtes on Tartu Ringkonnakohtu määrus 2-10-28685¹²¹ kus hageja esitas maakohus sõlmitud kompromissi kinnitava määruse kohta määruskaebuse ja soovis kompromissi tühistada kuna see ei olnud hageja arvates heade kommetega kooskõlas. Täpsemalt oli kompromiss tema arvates ebaproportsionaalne ja liialt ebasoodne tema suhtes, lisaks tugines hageja väitele, et kuna kompromissi sõlmis tema esindaja, siis ei olnud tema täielikult teadlik sõlmitava kompromissi asjaoludest. Kohus leidis, et kuna kompromissi sõlmis esindusõigust omav advokaat, kes oli istungi ajal hagejaga ühenduses on esindaja poolt tehtud esindustoiming kehtiv. Samuti ei esine sõlmitud kompromissis kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid TsMS §430 tähenduses. Kohus jättis määruskaebuse rahuldamata. Seega ei ole kompromissis ebaproportsionaalsus ise veel heade kommete vastane ja kompromissi tühistamise aluseks. Samuti kui kompromiss on tehtud volitatud esindaja kaudu ei ole kompromissi tühistamise aluseks asjaolu, et kompromissi pool ei olnud ise kompromissi sõlmimise juures. Esindusõigus ise eeldab, et esindaja tegutseb oma esindatava tahte järgi.

Kui kompromiss kui tehing tühistatakse ja see muutub kehtetuks ei muutu sellega koos tühiuks aga kompromissi kinnitav määrus. Ka Riigikohtu tsiviilkolleegium on oma otsususes 3-2-1-80-06¹²² öelnud: Kohtuliku kokkuleppe kehtetuks tunnistamine ei tähenda kokkulepet kinnitanud kohtumääruse kehtetuks muutumist. Teises kohtuasjas ei saa enam jõustunud kohtumäärust

¹¹⁹Tsiviilseadustiku üldosa seadus kommenteeritud väljaanne, koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2010 lk 296

¹²⁰ HMKm 2-06-18698 OÜ hagi AS vastu kompromissi tühistamise nõudes 03.01.2007a

¹²¹ TrRnkm 2-10-28685 1. juuni 2011. Natalia Kubrjakova hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks

¹²² RKTKo 3-2-1-80-06 T. T (pankrotis) hagi T. V vastu kohtuliku kokkuleppe tühistamise tunnustamiseks või kehtetuks tunnistamiseks ja 150 000 krooni tagasinõudmiseks pankrotivarasse. Tartu, 13. oktoober 2006.

vaidlustada (seda oleks võimalik teha üksnes teistmise kaudu), kuid asjas ei olegi vaidlustatud kohtumäärust, vaid kohtumäärusega kinnitatud kokkulepet. Seega kuna kohtuliku kompromissi põhiolemus on tehing tuleb ka kompromissi tühistamisel silmas pidada kompromissi kui tehingu tühistamist ja kompromissi kinnitav kohtumäärus on vaidlustatav vaid teistmise teel. Kompromissis sisalduvate sisuliste küsimuste suhtes ei ole aga kompromissi kinnitava määruse teistmisel erilist seost. Jõustunud kohtulahendite teistmismenetluse algatamise alused on loetletud TsMS §702 lg 2. Üheks erijuhuks kompromissi tühistamise korras võib lugeda näiteks Riigikohtu praktikas Riigikohtu määruses 3-2-1-3-12¹²³ leitud. Selles kohtuasjas esitas kostja küll siis määruskaebuse kinnitatud kompromissi tühistamiseks kuna esimese astme kohus kinnitas kompromissi hoolimata, et mõlemad kompromissi pooled olid oma tahteavaldused kompromissi sõlmimiseks enne kompromissi kinnitamist tagasi võtnud. Riigikohus leidis: Kolleegium leiab, et seni, kuni kohus ei ole teinud kompromissi kinnitavat kohtumäärust, võivad pooled kompromissi kinnitamise avaldusest loobuda. Selline poole õigus tuleneb kolleegiumi hinnangul TsMS §-s 4 sätestatud poole õigusest käsutada menetlusõigusi, sh määrata TsMS § 4 lg 2 järgi menetluse käik. Seega sellel juhul oli tegemist kui erijuhuga, sest tühistamist ei tinginud kompromiss ise vaid kompromissi kinnitamine üldse. Antud juhul Riigikohus tühistas kompromissi. Kui kompromiss on tühistatud ja muutunud kehtetuks jätkub asja menetlus kompromissieelses staadiumis. Kompromissi tühistamine on 01.01.2006 jõustunud Tsiviilkohtumenetluse seadustikus võrreldes eelmise regulatsiooniga uuem nähtus. Kuigi kompromissi tühistamise võimalus võib tunduda kompromissi sõlmimise, kui menetluse lõpetamise vaatenurgast ebakindel on siiski selge, et kompromiss kui tehing vajab tehingule suunatud tühistamise aluste kasutamise võimalust. Näidetena toodud kohtulahenditest selgub samuti, et kompromissi tühistamiseks peavad tühisusele tuginemise asjaolud olema hästi tõendatud ja seega ei ole erilist alust arvata, et poolte võimalus kompromissi tühistamist paluda muudaks kompromissi kui kohtulahendi resoluutsuse kuidagi ebakindlaks.

2.2 Kompromissist taganemine ja ülesütlemine

Tsiviilkohtumenetluse § 430 lg 8 annab kompromissi pooltele võimaluse Võlaõigusseaduse raames kompromissist taganeda või seda üles öelda. Järgnevalt lühidalt üldistest reeglitest taganemise ja ülesütlemise puhul ja nende seotusest ja eripärast kohtuliku kompromissi puhul.

¹²³ RKTkm 3-2-1-3-12 A.K määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.09.2011. a määrusele A.M hagi A.K vastu isaduse tuvastamiseks ning A.M ja A.M hagi A.K vastu elatise saamiseks

Taganemise ja ülesütlemise korral räägitakse lepingust. Kompromiss on oma olemuselt võlaõiguslik tehing, VÕS § 578 esimene lõige defineerib kompromissilepingu mõiste, kompromissileping on leping õiguslikult vaieldava või ebaselge õigussuhte muutmise kohta vaieldamatuks poolte vastastikuste järeleandmiste teel. Ebaselguseks loetakse muu hulgas ka ebakindlust nõude sissenõutavuse suhtes. Selline kompromissileping võib olla kohtulikuks kompromissiks esitatud kompromissileping. Riigikohus on lahendis nr 3-2-1-148-04¹²⁴ öelnud, et kohtumenetluses oleva vaieldava kohustise osas kokkuleppe sõlmimine on käsitatav VÕS-i § 578 sätestatud kompromissilepinguna. Selline leping allub protsessuaalse iseloomu tõttu ühtlasi ka tsiviilkohtumenetluse regulatsioonile ning erineb tavapärasest kompromissilepingust selle poolest, et on ühtlasi ka täitedokumendiks täitemenetluses. Taganemise ja ülesütlemise sätestab Võlaõigusseaduse §105 ja §116. Tegemist on õiguskaitsevahenditega, mis ei olene võlgniku vastutusest ehk siis VÕS §105 tagatakse võlausaldajale võimalus kasutada kohustuse rikkumisele tuginedes mitmeid olulisi õiguskaitsevahendeid ka siis kui rikkumine on üldreeglite järgi vabandatav. Reeglina saab kestvuselepingu vaid üles öelda ja muudest lepingutest taganeda¹²⁵.

VÕS §105 tulenevad õiguskaitsevahendite kasutamise aluseks on üksnes kohustuse rikkumine. Lepingühepoolne lõpetamine vastaspoolle kohustuse rikkumise alusel eeldab VÕS §116 järgi rikkumise olulisust¹²⁶ VÕS §116 sätestab taganemise ja ülesütlemise õiguskaitsevahenditena, seda sätet kohandatakse kõikide võlaõiguslike lepingute suhtes, seega ka kohtuliku kompromissi kui tehingu ja kompromissilepingu suhtes. Lepingust taganemise kord on sätestatud VÕS § 188 järgi ja lepingu ülesütlemist reguleerib VÕS § 195.

VÕS §116 ei defineeri rikkumise olulisust, seega on olulisuse tõlgendamine seotud konkreetsete asjaoludega. Samuti võivad pooled ise kokku leppida, mida peetakse oluliseks rikkumiseks. Selle sätte eesmärgiks on anda lepingupoolle võimalus ennast lepingust ühepoolset vabastada, kui teine pool rikub lepingut selliselt, et kahjustatud pool kaotab huvi lepingu edasise jätkamise vastu. VÕS §116 lg 2 annab loetelu juhtudest, millal on tegemist olulise lepingurikkumisega. Nendeks alusteks on loetletud:

- 1) kohustuse rikkumise korral jääb kahjustatud lepingupool olulisel määral ilma sellest, mida ta õigustatult lepingult lootis, välja arvatud juhul kui ka teine pool ei osanud niisugust tagajärge ette näha.
- 2) kui rikuti kohustust, mis oli lepingupoolle lepingu vastu huvi säilimise aluseks

¹²⁴RKTKo 3-2-1-148-04 RT III 2005, 3, 29 Olev Valk kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 21. 06. 2004. a otsusele N&N Invest Grupp OÜ hagi Olev Valgu vastu 78 320 krooni 75 sendi saamiseks

¹²⁵ Võlaõigusseadus I Kommenteeritud väljaanne, koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2006 lk 401

¹²⁶ Ibid lk 335

- 3) kohustust rikuti tahtlikult või raske hooletuse tõttu
- 4) kohustuse rikkumine annab alust arvata, et teine pool ei täida lepingut ka edaspidi
- 5) teine lepingupool ei täida ükskõik millist kohustust ka antud täiendava tähtaja jooksul.

Lisaks ütleb VÕS § 116 lg 3, et Kui lepingust tulenevad kohustused tuleb täita ositi ja oluline lepingurikkumine leidis aset üksnes mõne kohustuse või kohustuse osa suhtes, võib kahjustatud lepingupool taganeda lepingust üksnes selle kohustuse või kohustuse osa suhtes. Sel juhul võib kahjustatud lepingupool kogu lepingust taganeda üksnes siis, kui tal õigustatult ei ole kohustuse osalise täitmise vastu huvi või kui rikkumine on oluline lepingu kui terviku suhtes. Samuti ei ole lubatud taganemine ilma täiendavat tähtaega andmata välja arvatud juhul kui lepingupool rikkus kohustust, mille täpne järgmine oli teise lepingupoole huvi püsimise eelduseks või kui lepingupool teatab, et ta ei täida oma kohustust. VÕS § 188 ja § 195 reguleerivad taganemise ja ülesütlemise tahteavaldusi kui formaalselt olulisimat tingimust taganemiseks ja ülesütlemiseks, samuti on eesmärgiks kindluse tagamine, et lepingu lõpetamise juhul ei läheks kaotsi kõrvalnõuded, esmajoonel leppetrahvide ja kahju hüvitamisele¹²⁷ Lepingust taganemise tagajärg on lepingu kui võlasuhte muutmine lepingu tagasitäitmisele suunatud nn lepingu tagasitäitmise võlasuhteks või likvideerimisvõlasuhtes, mille sisu on põhiliselt vastastikuse tagasitäitmise kohustused.¹²⁸ Täpsemalt kaasneb lepingust taganemisega vabanemine kohustuste edasisest täitmisest, juba tekkinud õigused ja kohustused jäävad kehtima nagu ka kõrvalkohustused ja kokkulepped ja pooled peavad tagastama teineteisele üleantu või hüvitama selle väärtuse ja välja andma saadud kasu. Seega lepingust taganemine toimub kohustuste suhtes vaid *ex nunc*. Lepingu ülesütlemist kohandatakse kõikide kestvuslepingute puhul ja lepingu ülesütlemisega ei muutu leping kehtetuks ja see ei mõju *ex tunc* tagasiulatuvalt nagu ka lepingust taganemine, kuid lepingu ülesütlemise korral ei kujundu see aga üldjuhul ka tagasitäitmise võlasuhteks¹²⁹. TsMS § 430 ütleb, et kompromissist saab taganeda või kompromissi üles öelda üksnes kompromissi kui täitedokumendi alusel toimuva täitemenetluse hagiga lubamatuks tunnistamise menetluses. Kui kohus sellise hagi rahuldab, loetakse, et kompromissil ei ole täielikult või osaliselt õiguslikke tagajärgi ja menetlus asjas, milles kompromiss sõlmiti, jätkub.

Kohtulikust kompromissist taganemise ja ülesütlemise võimalus tundub esmajoonel tavapäratu ja ebavajalik¹³⁰, kuid kuna kohtulik kompromiss on oma olemuselt ka võlaõiguslik leping kompromisslepingu mõistes, on vajalik, et selle suhtes oleks poolte kaitseks kohaldatavad

¹²⁷ Võlaõigusseadus I Kommenteeritud väljaanne, koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2006 lk 622

¹²⁸ Ibid lk 624

¹²⁹ Ibid lk 655

¹³⁰ Kergenberg E. Jt. Kohtumenetlus Juura Tallinn 2008 lk 351

võlaõiguslikud õiguskaitsevahendid. Kuna kompromiss võib endas sisaldada olemuselt nii tavapärast kui ka kestvuslepingut on taganemise ja ülesütlemise regulatsioon tähtis lepinguliste õigussuhete korraldamisel. Esmajoones võib tunduda, et selliste võimaluste olemasolu võib kompromissi kohtulahendina muuta ebakindlamaks. Autori arvates on taganemise ja ülesütlemise menetluslik kord piisavalt täpne ja menetlusreeglite kaudu¹³¹ kindlustatakse, et kinnitatavad kompromissid oleksid piisavalt selged ja täidetavad. Kuna kohtulik kompromiss on ka täitemenetluses täitedokumendiks on täitemenetlusse pööramise kaudu kompromissi pooltel kindlus kokku lepitu täitmise suhtes. Harju Maakohtu tsiviilasju menetlevate kohtunike seas läbi viidud küsitluses, vastasid kohtunikud küsimusele, kas Tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud alused kompromissi kinnitamisest keeldumiseks on piisavad, üksmeelselt jah. Seega juba kompromissi menetlemise käigus ning kompromissi muutmise, tühistamise, ülesütlemise ja taganemise korra kaudu on kompromiss kohtulahendina muudetud piisavalt kindlaks.

¹³¹ Kohtu aktiivsus, kompromissi sisulise hindamise põhimõte, TsMS §430 lg 3 kompromissi kinnitamata jätmise aluste järgimine

KOKKUVÕTE

Käesolevas bakalaureusetöös on autor uurinud kohtuliku kompromissi kinnitamata jätmise aluseid tsiviilkohtumenetluses, kompromissi muutmist, tühistamist, taganemist ja ülesütlemist. Püstitatud on hüpotees: Vaidluste pooled esitavad kohtule kompromisse, mis ei sobi kinnitamiseks, sest kompromissi kinnitamisest keeldumise alused sisaldavad määratlemata õigusmõisteid nagu head kombad ja avalik huvi ning kompromissi sõlmijatel võib olla raskusi nendest mõistetest aru saamisel.

Käesoleva töö eesmärkideks on kohtupraktika analüüsi kaudu leida kuidas kohus tõlgendab kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid. Uurida, kas on võimalik, et kohus kinnitab kompromisse, mille sõlmis pool kelle tahe polnud kompromissi sõlmides vaba, sest ta ei mõistnud täielikult oma õigusi? Samuti on seatud eesmärgiks leida, kas kohtulikule kompromissile võlaõiguslike õiguskaitsevahendite andmine tühistamise, ülesütlemise ja taganemise näol muudavad kompromissi kohtumenetlust lõpetava jõu ebakindlaks?

Antud küsimustele vastuste leidmiseks on uuritud õiguslase kirjanduse seisukohti ja Eesti kohtute, eelkõige Riigikohtu lahendites leiduvaid hinnanguid. Samuti võrreldud Eesti tsiviilkohtumenetluse kompromissi Saksamaa ja Soome süsteemide näidetel. Tööle annab empiirilise väljundi autori poolt Harju Maakohtu tsiviilasju menetlevate kohtunike seas läbi viidud küsitlus.

Käesolevas töös on leitud, et kohus peab kompromissi sõlmimise soodustamisel juhinduma mõistlikuse ja aktiivsuse põhimõtetest. Kompromissi sõlmimine peab olema menetlusökonoomia seisukohtade järgi mõistlik kuid kohus peab Riigikohtu hinnangul aktiivselt hindama kompromissi sisu tervikuna. Käesoleva töö autor leiab, et kohtu aktiivsus ja mõistlikuse põhimõte kompromissile suunamisel ja eelkõige kohtu selgitamiskohustus peaksid oma eesmärgi täites tagama juba kompromissi arutamise käigus, et kompromissi kinnitamisest keeldumise aluseid esineks kompromissides minimaalselt. Selline kinnitamiseks sobiliku kompromissi tagamine teenib hästi menetlusökonoomia põhimõtteid.

Bakalaureusetöös on leitud, et kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alusena seaduse vastasus tähendab, et kompromissi sisuks olev tehing ei tohi rikkuda seaduses sätestatud keeldu. Seaduse vastasust kontrollitakse vaid kompromissi sisu mitte vorminõuete suhtes. Kompromissi sisu seaduse vastasuse kontrollis vaadeldakse esmalt, kas kompromissis ei sisaldu näiliku tehingut ja seejärel, kas kompromissi sisu ei lähe vastuollu mõne keeldu sätestava seadusega ning viimases ringis kontrollitakse Tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatud seadusega vastuolu rakendamise alust. Töös on leitud, et kompromissi seaduse vastasusega haakub ka maksekäsu kiirmenetluse raames sõlmitavate kompromisside kinnitamise temaatika. Eesti maksekäsu kiirmenetluse raames ei kontrollita, kas lepingutingimused, millele maksekäsk tugineb on õiglased ja seega võib võlausaldaja suruda peale kompromissi sõlmimisel ebaõiglasi tingimusi. Käesoleva töö autori arvates vajaks maksekäsu kiirmenetluse ja sellest tuleneva kompromissi sõlmimise ühine temaatika pikemat analüüsi.

Kompromissi täitmise võimatuse kontrollis peab kontrollima nii kompromissi tegeliku, õigusliku kui subjektiivse täitmise võimatust. Kohtupraktikast selgus, et kompromissi täitmise võimatus võib ka seisneda selles, et kompromiss ise ei sisalda kompromissile kohaseid elemente. Harju Maakohus on öelnud, kompromissi kinnitava kohtumääruse täidetavusest tulenevalt peab kompromissileping sisaldama taolisi tingimusi hagi eseme osas, milliste täitmist saab hiljem vastaspoolelt nõuda. Töö autori poolt läbi viidud küsitlusest Harju Maakohtu kohtunike seas selgus, et kohtunikud pidasid kompromissi täitmise võimatust ja seaduse vastasust kõige sagedamini esinevateks kompromissi kinnitamisest keeldumise alusteks. Seega võib küsitluse tulemustele tuginedes autori poolt esitatud hüpoteesi suhtes väita, et kuigi kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alused sisaldavad määratlemata õigusmõisteid ei esine neid kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena kõige enam.

Kompromissi heade kommete vastatsuse kontrolli kohta selgus uurimuses, et Riigikohtu hinnangu järgi tuleb heade kommete vastasust kontrollida kui ei esine seaduse vastasust, kuid keskmisele mõistlikule isikule tundub, et selline tehing ei tohiks kehtida. Riigikohus on rõhutanud, et lepingu heade kommete vastasus tuleb kindlaks teha koguhinnangu andmise teel, kusjuures arvesse tuleb võtta nii lepingu sisu kui ka lepingu sõlmimise asjaolusid, poolte ettekujutusi, ajendeid ja eesmärke. Riigikohus asunud seisukohale, et heade kommete vastane on üldjuhul tehing, mille sisu on suunatud üldiselt hukkamõistetud tegevusele või mis piirab suurel

määräl teist lepingupartnerit tema isiklikus või majanduslikus vabaduses, samuti tehing, mille üks pool on sõlminud oma positsiooni ebaausalt ära kasutades. Heade kommete vastane käitumine võib väljenduda ka teise lepingupoole vastases käitumises. Töö autori poolt korraldatud küsitluses nimetasid kohtunikud heade kommete vastasust kinnitamiseks esitatavates kompromissides väga harva esinevaks kinnitamisest keeldumise põhjuseks. Riigikohtu lahenditest aga selgub, et heade kommete vastasusust kompromissides on hilisemalt kõige enam kontrollitud. Autor on seisukohal, et hilisem kahtlus kompromissi heade kommete vastavuse suhtes võib tuleneda heade kommete mõiste määratlematusest ning seega selle mõiste erinevast tõlgendamisest vaidluspoolte endi poolt.

Kompromissi olulise avaliku huvi vastasuse märkisid küsitluses osalenud kohtunikud nende praktikas mitte esinenud kompromissi kinnitamisest keeldumise põhjuseks. Käesolevas töös on leitud, et õiguskirjanduses leiduvate seisukohtade järgi on avalik huvi mingisuguse avaliku hüve siht. Tsiviilkohtumenetluse seisukohalt on tähtsaim avaliku huvi tõlgendamine konkreetse kaasuse asjaolusid arvestades. A. Aarnio on avaliku huvi mõistet tõlgendatud semantilist viisi nii kitsas kui laias tähenduses. Kitsendav tõlgendamine tähendab teatud tingimuste karmistamist ja laiendav tõlgendamine sätte kohaldamist selle loomulikust tähendussisust väljaspool. Euroopa Inimõiguste Kohus on piirangusätete kõiki elemente hõlmava printsiibina kehtestanud nõude, et piirangusätteid tuleb tõlgendada kitsendavalt. Kuna oluline avalik huvi on dünaamiline ja ajas ning ruumis pidevalt muutuv oleneb selle tõlgendamine tsiviilkohtumenetluse raames lõplikult ikkagi kohtuniku otsustusest.

Tulenevalt töös uuritud kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste ja tsiviilkohtumenetluse iseloomust on autor on leidnud, et isikute teadlikuse tõstmiseks kohtuliku kompromissi eelistest ja sõlmimise korrast, on vaja luua tsiviilkohtumenetluses kohtuliku kompromissi sõlmimise juhise või käsiraamat. Selline teabeallikas peaks olema loodud suunitlusega eelkõige isikutele kellel ei ole õiguslaseid teadmisi ja kes ei ole tuttavad kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena märgitud mõistetega nagu head kombed, avalik huvi ja täitmise võimatus. Sellises juhises võiks olla märgitud kohtuliku kompromissi sõlmimise eelised tavapärase kohtumenetluse ees ja kompromissi sõlmimise teekond poole tahtest kuni kompromissi jõustumiseni. Samuti võiks juhise sisaldada kompromissi muutmise, tühistamise, ülesütlemise ja taganemise mõisteid ja selgitada näidete kaudu, millistes olukordades ja kuidas

neid toiminguid teha. Selline juhis tooks kohtuliku kompromissi sõlmimise korra tavalisele ilma õiguslaste teadmisteta isikule oluliselt lähedamale. Ei saa eeldada, et kõigil tsiviilvaidlustes osalevatel isikutel on õiguslased teadmised või piisav õigusabi. Selline juhis võiks tõsta kompromissi sõlmimise vaidluspoolte jaoks esimeseks võimalikuks lahenduseks juba enne kui kohus sellele viitab ja seeläbi muuta tsiviilkohtumenetlust ökonoomsemaks nii kohtu kui vaidluspoolte jaoks.

Töös käsitletud vaba tahte olemasolu probleemi võiks samuti osaliselt lahendada kompromissi sõlmimist selgitav teabeallikas. Autor on seisukohal, et vaba tahte olemasolu kompromissi sõlmimisel peaks kohus kontrollima igal juhul, ka siis kui vaba tahte puudumise kohta ei ole otseselt väiteid. Vaba tahe on isiku fundamentaalne alus mistahes toimingu tegemisel kohtumenetluses. Nii ei saa jätta vaba tahte olemasolu kontrollimata sellise olulise toimingu suhtes nagu on kohtulik kompromiss. Kompromissi sõlmides võtab isik vabatahtlikult omale kohustused, mida hiljem on võimalik pöörata sundtäitmisele. Seega peab olema kahtlusteta selge, et isik võtab neid kohustusi vaba tahte alusel ja sinna kuulub ka täielik arusaamine oma õigustest ja vaieldavast õigussuhtest. Kuna kohtuvaidluste pooled võivad olla väga erinevate taustadega nii majanduslikult kui ka teadmiste poolest võib teatud mõjutuste kaudu kallutada ebavõrdsemas olukorras isiku tahet kompromissi sõlmimisel. Käesoleva töö eesmärk ei olnud vaba tahte kontrollimise meetodika analüüs vaid selgitada, kas vaba tahte küsimus vajaks praegusest suuremat tähelepanu. Töös esitatud küsitluse tulemustest selgus, et 55% Harju Maakohtu kohtunikest peavad või pigem peavad vaba tahte kontrollimist tähtsaks ka siis kui vaba tahte olemasolule ei esine otseselt vastuväiteid. Töö autor on lähtuvalt töös viidatud maksekäsu kiirmenetluses oleva tahte probleemist, viidatud kirjanduses leiduvatest arvamustest vaba tahte küsimuse osas ja läbi viidud küsitluse tulemustest seisukohal, et on võimalik, et kohus kinnitab kompromisse, mille sõlmis pool vaba tahte vastaselt. Autor on esitanud probleemile võimaliku lahenduse Soome kompromissi mudeli näol.

Autor on töös toonud näitena Soome Vabariigis toimiva kohtuliku kokkuleppe sõlmimise korra *tuomioistuinsovittelu*, milles on tähtsaimal kohal poolte vabatahtlikus kokkuleppe sõlmida. Kokkuleppe sõlmimiseks tsiviilvaidluses saab pöörduda kohtu poole ka enne kui üks pooltest on esitanud kohtule hagi. Kohtunik aitab pooltel vaidlust lahendada ja abistab eelkõige kokkuleppe sisulise hindamise kaudu. Kui selliselt kokkuleppe sõlmitakse kinnitab kohus selle ja kompromiss

saavutab õigusliku jõu, kaasaarvatud täitemenetluses täitedokumendi õigusjõu. Kui kokkulepet ei saavutata suundub vaidlus edasi tavalisse menetlusse, kuid seda ei tohi menetleda enam sama kohtunik kes kohtueelselt aitas kokkulepet vahendada. Sellises mudelis on lahendatud käesoleva töö autori arvates kaks Eesti tsiviilkohtumenetluses kompromissi sõlmimise põhiprobleemi – erapooletus ja vaba tahte kindel olemasolu kompromissi sõlmides.

Käesoleva töö autori hinnangul võiks Eesti tsiviilkohtumenetluses selline vabal tahtel põhinev ja enne kohtu menetlust sõlmitav kompromiss olla võimalik maksekäsu kiirmenetlusest hagiks üleminevates kohtuasjades. Nii kiireneks lahenduse leidmine ilmselgelt kohtu vahendust vajavates vaidluses ja jääksid ära kohtu toimingud hagimenetluse raames. Praeguses tsiviilkohtumenetluses kasutusel olevas lepitaja vahendusel sõlmitava kokkuleppe suhtes oleks sellise süsteemi eelis just kohtuniku autoriteetsuse mõjul kompromissi saavutamisel ja kohene võimalus kompromiss kohtulikult kinnitada. Emotsionaalsetes vaidlustes nagu perekonnaõiguse alased vaidlused võib lepitaja vahendusel vaidlus venida, kuid kuna tavaliselt on perekonnaasjadesse kaasatud laste huvid, siis ei ole vaidluse venimine ja seetõttu olukorra ebakindlus kuidagi õigustatud.

Käesolevas töös on autor püstitanud küsimuse, kas kompromissile tema võlaõigusliku iseloomu tõttu antud muutmise, tühistamise, taganemise ja ülesütlemise võimalus muudab kompromissi õigusjõu kohtulahendina ebakindlaks? Töö tulemusena võib öelda, et kuigi kohtulik kompromiss on oma olemuselt võlaõiguslik tehing ja selle suhtes kehtivad võlaõiguslikud õiguskaitsevahendid, on kohtumenetluslike reeglite ja toimingute kaudu kompromissi kui kohtulahendi õigusjõud kindel. Kompromissile ei järgne tavapäraselt apellatsioonimenetlust, mis on võimalik vaid siis, kui on rikutud olulist menetlusnormi. Kompromissi on võimalik muuta vaid siis kui selle muutmata jätmise korral järgnevad rasked tagajärjed. Kompromissi tühistamise alusena peab esinema TsÜS sätestatud tehingu tühisuse alused. Käesolevas töös kompromissi tühistamise teemas viidatud kohtulahenditest selgub, et tühisuse alused peavad olema hästi tõendatud. Kuna kohtulik kompromiss omab ühtlasi täitemenetluses täitedokumendi õigusjõudu, siis on selle kaudu tagatud kompromissi poolte kindlus sõlmitud kokkulepete täitmiseks. Võlaõiguslike reeglite kõrval kehtivad kompromissi suhtes tsiviilkohtumenetluslikud reeglid ja toimingud ning käesoleva töö tulemusena on autor seisukohal, et nende koosmõjus on kohtulik kompromiss oma olemuselt õiguskindel.

Käesolevas töös selgus kohtunike seas läbiviidud küsitlusest, et kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena on esinenud kõige enam kompromissi seadusega vastuolu ja kompromissi täitmise võimatust. Kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena määratlemata õigusmõisted "head kombed" ja "avalik huvi" on esinenud väga harva või üldse mitte. Samuti selgus töös käsitletud tsiviilkohtumenetluse põhimõtete ja kohtupraktika analüüsi kaudu, et kohtu selgitamiskohustus kompromissi õiguslike kui ka sisuliste asjaolude suhtes tagab, et kompromissi pooltele selgitatakse piisavalt kompromissi kohtulikuks kompromissiks kinnitamise eeldusi. Seega on autor seisukohal, et püsitatud hüpotees ei leidnud kinnitust ja ei saa väita, et kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumise alustes sisalduvatest määratlemata õigusmõistetest mitte aru saamine suurendaks kinnitamiseks ebasobivate kompromisside esitamist.

Bakalaureusetöö tulemusena on autor seisukohal, et Eesti tsiviilkohtumenetluses kohtuliku kompromissi temaatikas tuleks tõsta päevakorda senisest enam kompromissi sõlmijate vaba tahte küsimus ning selle üheks lahenduseks võimaldada menetluseelset kohtuliku kompromissi sõlmimise võimalust. Samuti tuleks pöörata tähelepanu isikute teadmistele kompromissi sõlmimisest ning avaldada juhis kompromissi sõlmimise kohta, mis võiks omakorda lihtsustada kohtu selgitamiskohustuse täitmist kompromissi sõlmimisel ja seeläbi muuta tsiviilkohtumenetluse ökonoomsemaks nii kohtu kui vaidluspoolte seisukohast.

Töö autor tänab oma juhendajat Kai Härmandit ja kaasjuhendajat Margus Kingiseppa.

Zusammenfassung

Grundlagen für die Ablehnung der Anerkennung des gerichtlichen Vergleichs, Änderung, Aufhebung, Abweichung und Kündigung des Vergleichs im Zivilgerichtsverfahren

(Grounds for Refusal to Approve a Judicial Compromise and Amending, Declaring Null, Withdrawing and Cancelling a Compromise in Civil Procedure)

Die Verfasserin der vorliegenden Arbeit hat sich für dieses Thema entschieden, weil das estnische Zivilgerichtsverfahren sich in Richtung eines Schnellgerichtsverfahrens bewegt, oder anders gesagt die Wirtschaftlichkeit von Verfahren ist wichtig. Das Ziel der Bakkalaureusarbeit ist es zu erläutern, wie die Grundlagen für die Ablehnung der Anerkennung des gerichtlichen Vergleichs im Zivilgerichtsverfahren interpretiert worden sind, und für die daraus entstehenden Probleme mögliche Lösungen anzubieten. Im Rahmen der vorliegenden Arbeit hat die Verfasserin eine Befragung unter Richtern, bzw. Richterinnen, die für Zivilgerichtsverfahren im Landgericht Harju (ein Bezirksgericht der ersten Gerichtsinstanz Estlands) zuständig sind, durchgeführt und präsentiert die daraus entstandenen Ergebnisse.

Die Bakkalaureusarbeit besteht aus zwei Kapiteln. Im ersten Kapitel der Arbeit werden die Voraussetzungen für das Abschließen eines gerichtlichen Vergleichs und die Grundlagen für die Ablehnungen der Anerkennung betrachtet. Im zweiten Kapitel werden Änderung, Aufhebung, Abweichung und Kündigung des gerichtlichen Vergleichs analysiert.

Der gerichtliche Vergleich ist seinem Wesen nach dual und beinhaltet einen schuldrechtlichen Vertrag und eine verfahrensrechtliche Anordnung. Um den gerichtlichen Vergleich vom Gericht anerkennen zu lassen, müssen bestimmte Bedingungen erfüllt sein. Zu den Grundlagen für die Ablehnung der Anerkennung des gerichtlichen Vergleichs zählen die im Gesetzbuch des Zivilgerichtsverfahrens Estlands genannten guten Sitten oder eine Widrigkeit des wesentlichen öffentlichen Interesses. Weitere Grundlagen sind eine Rechtswidrigkeit, Unmöglichkeit der Ausführung und das Gericht ist in Familienrechtssache mit dem Vergleich nicht verbunden und

dass das gerichtliche Verfahren durch eine Konkursangelegenheit zurückgewonnen werden kann. Bei diesen Grundlagen handelt es sich teilweise um undefinierte Rechtsbegriffe, das Interpretieren dieser Begriffe hängt von den Eigenschaften des Falls und dem Beschluss des Richters ab. Da der gerichtliche Vergleich einen schuldrechtlichen Vertrag beinhaltet, gelten in Bezug darauf schuldrechtlichen Grundlagen von Aufhebung, Abweichung und Kündigung. Der vom Gericht anerkannte Vergleich besitzt eine gleichwertige Rechtskraft durch Gerichtsurteil und dieses gilt auch als ein Vollstreckungstitel. Die von der Verfasserin der Untersuchung erstellte Hypothese ist folgend:

Die Parteien des Rechtsstreits legen dem Gericht Vergleichsvorschläge vor, die nicht für die Anerkennung geeignet sind, denn Eignungsvoraussetzungen für die Anerkennung eines gerichtlichen Vergleichs sind rechtlich und meistens handelt es sich um undefinierte Begriffe, deren Inhalt den gewöhnlichen, durchschnittlichen Personen unverständlich bleibt.

Auch gehört zu dem Ziel der vorliegenden Arbeit auf die folgenden Fragen Antworten zu finden:

- Bestätigt das Gericht gerichtliche Vergleiche, die diejenige Partei eingegangen ist, deren Wille beim Eingehen des Vergleichs nicht frei war, weil sie beim Eingehen des Vergleichs nicht ihr volles Recht verstanden hat;
- Ist der durch den schuldrechtlichen Rechtsbehelf durch Aufhebung, Kündigung und Abweichung entstandene und durch einen gerichtlichen Vergleich auf den Abschluss des Gerichtsverfahrens ausgeübte Einfluss unbestimmt?

In der vorliegenden Arbeit hat die Verfasserin für den Vergleich die Beispiele des gerichtlichen Vergleichs von Zivilgerichtsverfahren in der Bundesrepublik Deutschland und in der Republik Finnland verwendet.

Die Rechtswidrigkeit aufgrund der Ablehnung der Anerkennung des gerichtlichen Vergleichs bedeutet, dass das dem Inhalt des Vergleichs betreffende Verfahren nicht mit dem Gesetz vorgeschriebenen Verbot verletzt werden kann.

Bei der Überprüfung der Unmöglichkeit der Ausführung des Vergleichs muss sowohl die Unmöglichkeit des eigentlichen, juristischen als auch subjektiven Ausführung geprüft werden. Die Unmöglichkeit der Ausführung des Vergleichs kann auch darin bestehen, dass der Vergleich selbst keine für einen Vergleich geeigneten Elemente beinhaltet. Aus den Ergebnissen der in der Arbeit vorgewiesenen Befragung hat sich herausgestellt, dass die Rechtswidrigkeit und die

Unmöglichkeit von Ausführung des Vergleichs die am meisten vorgekommenen Grundlagen für die Ablehnung der Anerkennung des Vergleichs sind.

Bei der Überprüfung von Sittenwidrigkeit des Vergleichs stellte sich bei der Untersuchung fest, dass die Sittenwidrigkeit überprüft werden muss, auch wenn keine Rechtswidrigkeit vorliegt. Einer durchschnittlich vernünftigen Person ergibt sich aber der Eindruck, dass so eine Maßnahme nicht gelten dürfte.

Bei der Überprüfung von Antagonismus des öffentlichen Interesses gegenüber dem Vergleich muss vom Wesen desjenigen Falles ausgegangen werden und das Analogieurteil soll vermieden werden. Durch die in der Arbeit vorgewiesenen Ergebnisse der Befragung belegt sich, dass die Sittenwidrigkeit und Widrigkeit des wesentlichen öffentlichen Interesses von Vergleich sehr selten vorkommen.

Als Ergebnis der Arbeit kann geschlussfolgert werden, dass die unbestimmten Rechtsbegriffe als Grundlage für die Ablehnung der Anerkennung des gerichtlichen Vergleichs kein Hauptgrund für die für Anerkennung untauglichen Vergleiche ist.

Die Verfasserin hat in der Arbeit die Meinung geäußert, dass es eine für alle zugängliche Direktive geben könnte, in der die Ziele des gerichtlichen Vergleichs und dessen Abschließen festgelegt sind. Dadurch würden die Personen, die beim Abschließen des Vergleichs keinen juristischen Ratgeber haben, im Verhältnis zu den Voraussetzungen für das Abschließen des Vergleichs und dessen Anerkennung mehr bekannt sein. So eine Direktive könnte das Aufkommen der für die Anerkennung untauglichen Vergleiche reduzieren.

Mehr als bis jetzt sollte die Aufmerksamkeit auf die Überprüfung des Vorhandenseins des freien Willens der Person beim Abschließen des Vergleichs gegeben werden, um das Abschließen des Vergleichs mit unvernünftigen Bedingungen für eine Seite zu vermeiden. Außerdem hat die Verfasserin einen Vorschlag gemacht, das System des speziellen gerichtlichen Vergleichs von der Republik Finnland als Vorbild zu nehmen. Das Anpassen von Elementen dieses Systems würde das Abschließen des Vergleichs fügsamer und schneller gestalten.

Da der gerichtliche Vergleich einen schuldrechtlichen Vertrag beinhaltet, ist es nötig, dass auch die Grundlagen von Aufhebung, Abweichung und Kündigung gelten würden. Weil die Gründe für Aufhebung, Abweichung und Kündigung immer sehr gut nachgewiesen werden müssen und die Ordnung dieses Verfahrens genau festgesetzt ist, kann gesagt werden, dass sie den Vergleich als eine Gerichtsurteil nicht problematisch machen.

Ein gerichtlicher Vergleich ist zweifellos eine effektive Möglichkeit, das Gerichtsverfahren zu beschleunigen. Es ist gesagt worden, dass ein schlechter Vergleich besser als ein Urteil mit egal welchem Resultat sei.

Ester Rooda /...../

Kasutatud lühendid:

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
CCJE	Consulative Council of European Judges
HMK	Harju Maakohus
PECL	Principles of European Contract Law
PS	Põhiseadus
RiitSovL	Laki riita-asioiden sovittelusta yleisissä tuomioistuimissa
RKTK	Riigikohtu tsiviilkolleegium
ZPO	Zivilprozessordnung
TMS	Täitemenetluse seadustik
TrRnk	Tartu Ringkonnakohus
TsMS	Tsiviilkohtumenetluse seadustik
TsÜS	Tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS	Võlaõigusseadus

Kasutatud kirjandus:

1. Aarnio A. Õiguse tõlgendamise teooria Juura Tallinn 1996
2. Brotherus J.N.L. Tuomarin rooli siviili- ja hallintoprosessissa, Prosessioikeuden tutkielma 19.4.2009 Helsingin yliopisto, autori valduses
3. Dagne Proshin “Ex Officio põhimõte eelmenetluses” magistritöö, Tartu Ülikool Õigustaduskond 2009, juhendaja Anneli Alekand, käsikiri Tartu Ülikooli eraõigusteaduskonna eraõiguse instituudis
4. Eesti Kohtute statistika kättesaadav arvutivõrgus <http://www.kohus.ee/10925> 18.03.2013
5. Eesti vabariigi Põhiseadus kommenteeritud väljaanne. Toimetuskolleegium: Truuväli E.-J. Jt. Juura Tallinn 2008
6. Ervasti K. Tuomioistuinsovittelu Suomessa oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia Helsinki 2011, autori valduses
7. Gummerus J.L. Rikos ja riita-asioiden sovittelija opas Kirjapaino Oy, Vaajakoski 2007
8. Hussar A. Lepingu täitmise nõue õiguskaitsevahendina, magistritöö, Tartu Ülikool Õigustaduskond 2006, juhendaja dr Iur Irene Kull, käsikiri Tartu Ülikooli eraõigusteaduskonna eraõiguse instituudis
9. Ikkonen K. Avalik huvi kui määratlemata õigusmõiste Juridica III/2005 lk 187-199
10. Ikkonen K. Sundmüügi põhiseaduslikud alused. Juridica 2004/8 lk 540-549
11. Juur K. Võlaõigusseaduse §97 kohaldamise praktika, Riigikohus Õigusteabe osakond, Kohtupraktika analüüs Tartu 2011 kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.riigikohus.ee/vfs/1082/VOS_97_KohaldamisePraktika.pdf 12.03.2013
12. Kerganberg E. Jt. Kohtumenetlus Juura Tallinn 2008
13. Kull I., Käerdi M., Kõve V. Võlaõigus üldosa Juura Tallinn 2004
14. Kuurberg M. Heade kommetega vastuolus tehingud kui tühised tehingud, magistritöö Tartu Ülikool Õigusteaduskond 2004 juhendaja prof. P. Varul, käsikiri Tartu Ülikooli eraõigusteaduskonna eraõiguse instituudis
15. Kuurberg M. Heade kommetega vastuolus olevad tehingud kui tühised tehingud Juridica III/2005 lk 200-208
16. Kõve V. Tsiviilkohtumenetluse kiirendamise võimalused Juridica IX/2012 lk 659-676

17. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:2; s. 9 kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Julkaisuarkisto20022009/Tyoryhmamietintoja/Tyoryhmamietintojenarkisto/Tyoryhmamietintoja2003/1145624758177> 09.03.2013
18. Pasanen A. Riita-asioiden sovittelu käräjäoikeudessa, Laurea-ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö, Hyvinkää Laurea 2009 autori valduses
19. Riigikogu seletuskiri Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmiseks, kättesaadav arvutivõrgus
<https://www.google.com/search?q=tsiviilkohtumenetluse%20seadustik%20%C2%A7%20430%20lg%209%20seletuskiri&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:et:official&client=firefox-a> 12.03.2013
20. Shellhammer K. Zivilprozess: Gesetz- Praxis-Fälle C.F.Müller 2012
21. Soots I. Kohtu selgitamiskohustus hagimenetluses Juridica V/2011 lk 323-332
22. Tarros K. Kompromiss Eesti kohtupraktikas: olemus ja probleemistik Juridica X/2008 lk 674-685
23. Tsiviilseadustiku üldosa seadus kommenteeritud väljaanne Koostajad: Varul P. Jt. Juura Tallinn 2010
24. Vutt M. Tehingu heade kommete vastasus TsÜS §86 alusel, Riigikohus Õigusteabe osakond, Kohtupraktika analüüs Tartu 2012 kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.riigikohus.ee/vfs/1352/TehinguHeadeKommeteVastasus_MargitVutt.pdf 12.03.2013
25. Vutt M. Maksekäsu kiirmenetluse kohtupraktika probleeme, Kohtupraktika analüüs Tartu Juuni 2011 Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.riigikohus.ee/vfs/1140/Maksek2suKiirmenetlus_MargitVutt.pdf 12.03.2012
26. Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne Koostajad : Varul P. Jt. Juura Tallinn 2006

Normatiivallikad:

27. Deutschen Bundesrecht, Zivilprozessordnung, jõustumine 12.09.1950
Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html#BJNR001950896BJNE262662377> 12.03.2013
28. Deutschen Bürgerliches Gesetzbuch, jõustunud 18.08.1896 kättesaadav arvutivõrgus:
<http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/> 12.03.2013
29. Eesti Vabariigi Põhiseadus RT 1992, 26, 349 – RT I, 27.04.2011, 2
30. Pankrotiseadus 22.01.2003 RT I 2003, 17, 95 - RT I, 21.12.2012, 14
31. Suomen Laki, Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa jõustunud 21.05.2011 kättesaadav arvutivõrgus
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110394> 12.03.2013
32. Suomen Laki, Oikeudenkäymiskaari jõustunud esmakordselt 01.01.1869, kättesaadav arvutivõrgus <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1734/17340004000> 12.03.2013
33. Tsiviilkohtumenetluse seadustik RT I 2005, 26, 197 – RT I, 21.12.2012, 18
34. Tsiviilseadustiku üldosa seadus RT I 2002, 35, 216 - RT I, 06.12.2010, 12
35. Võlaõigusseadus RT I 2001, 81, 487 - RT I, 08.07.2011, 21

Kasutatud kohtupraktika:

36. RKTko 3-2-1-134-10 Aktsiaseltsi PETKAM hagi Tulundusühistu BITEST vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks Tartu, 19. jaanuar 2011. a
37. RKTkm 3-2-1-53-05 AS Alexela Oil (pankrotis) pankrotihalduri taotlus kompromissi kinnitamiseks. Tartu, 24. mai 2005. RT III 2005, 20, 203
38. RKTko 3-2-1-76-01 AS ERA Pank (pankrotis) hagi OÜ Triblon vastu rendilepingu kehtetuks tunnistamiseks ja vara väljanõudmiseks võõrast ebaseaduslikust valdusest. Tartu 24. mail 2001. a
39. RKTko 3-2-1-158-05 A OÜ hagi OÜ O ja I. S vastu 58 416 krooni 12 senti saamiseks. Tartu, 30. jaanuar 2006. a
40. RKTkm 3-2-1-108-06 AS-i O hagi N AS-i vastu 2 972 332 krooni 83 senti saamiseks Tartu, 9. jaanuar 2007. a
41. RKTko 3-2-1-80-06 T. T (pankrotis) hagi T. V vastu kohtuliku kokkuleppe tühisuse tunnustamiseks või kehtetuks tunnistamiseks ja 150 000 krooni tagasinõudmiseks pankrotivarasse. Tartu, 13. oktoober 2006. a
42. RKTko 3-2-1-80-02 Heino Lõivekese hagi Aimar Naggeli vastu 100 000 krooni saamiseks. Tartu, 16. oktoober 2002.
43. RKTko 3-2-1-140-07 Aktsiaselts L.Rei (pankrotis) ja Aktsiaseltsi Hansa Liising Eesti hagi Oü Avalist vastu tehingute tühisuse tunnustamiseks ja kinnistusraamatu kande muutmiseks. Tartu 13. Veebruar 2008
44. RKPJKm 3-4-1-11-07 Transoil Service OÜ taotlus tunnistada pankrotiseaduse § 190 lõige 1 põhiseaduse ja Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga vastuolus olevaks või anda juhis, kuidas on võimalik tagada taotleja põhiõiguste ja vabaduste tõhus kaitse Eesti kohtusüsteemis.
45. RKTkm 3-2-1-3-12 A.K määruskaebus Tallinna Ringkonnakohtu 23.09.2011. a määrusele A.M hagi A.K vastu isaduse tuvastamiseks ning A.M ja A.M hagi A.K vastu elatise saamiseks

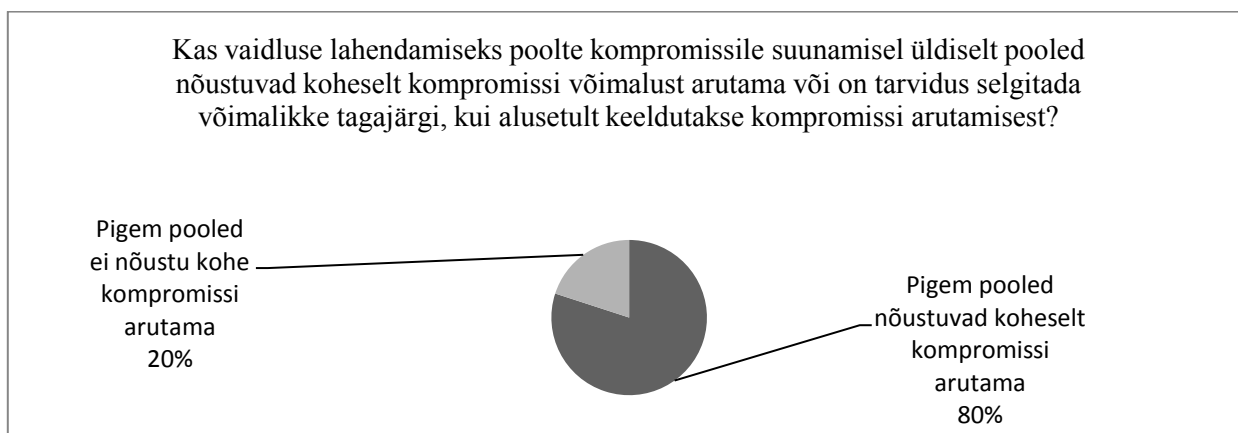
46. RKTko 3-2-1-148-04 Olev Valk kassatsioonkaebus Tallinna Ringkonnakohtu tsiviilkolleegiumi 29. 06. 2004. a otsusele N&N Invest Grupp OÜ hagi Olev Valgu vastu 78 320 krooni 75 senti saamiseks. RT III 2005, 3, 29
47. HMK 2-06-18698 OÜ hagi AS vastu kompromissi tühistamise nõudes 03.01.2007a
48. TrtRnk 2-10-28685 1. juuni 2011. Natalia Kubrjakova hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks

LISA 1

Töö autori poolt läbi viidud küsitluse tulemuste tabelid.

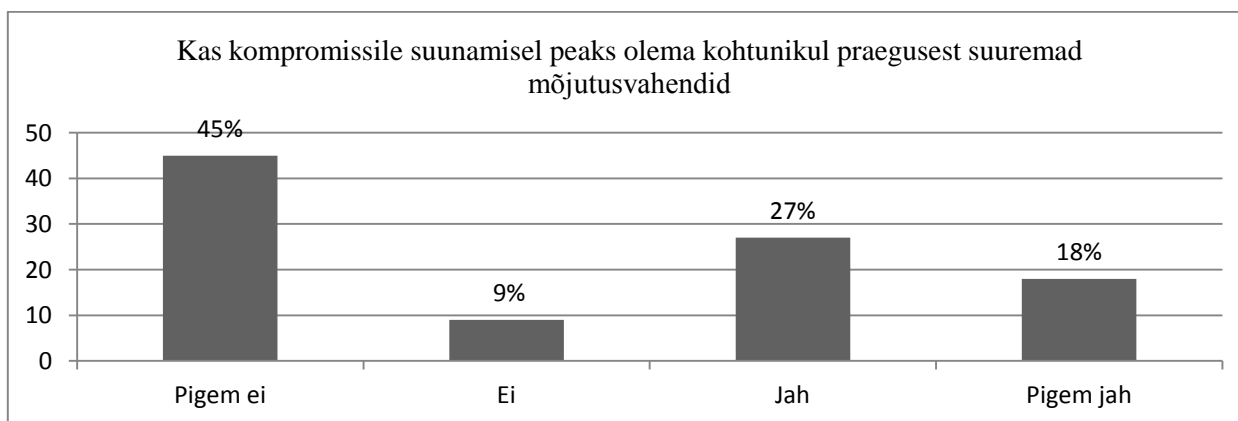
Tabel 1

Kohtuliku kompromissi arutamisega nõustumine

Tabel 2

Kompromissile suunamisel kohtu mõjutusvahendite suurendamise vajalikus

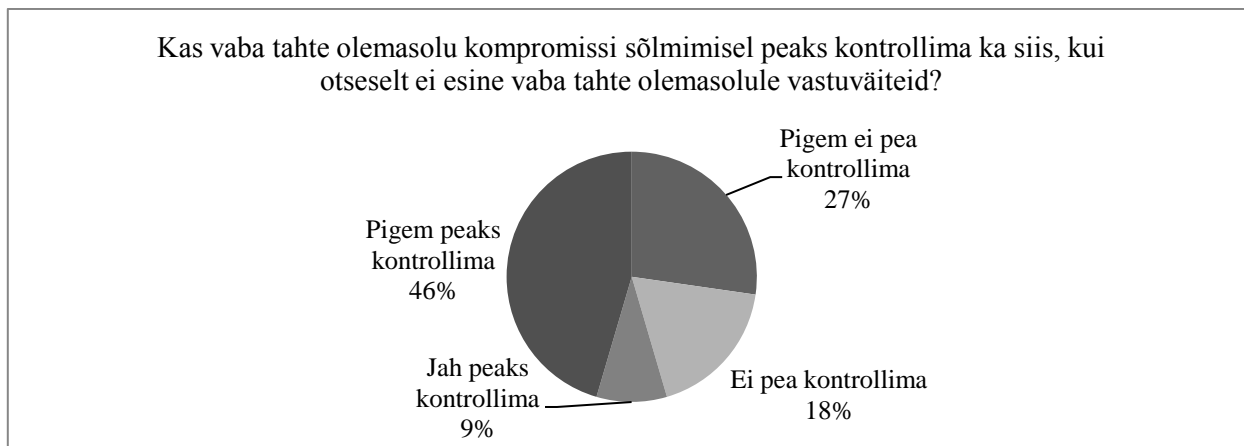

LISA 2

Töö autori poolt läbi viidud küsitluse tulemuste tabelid.

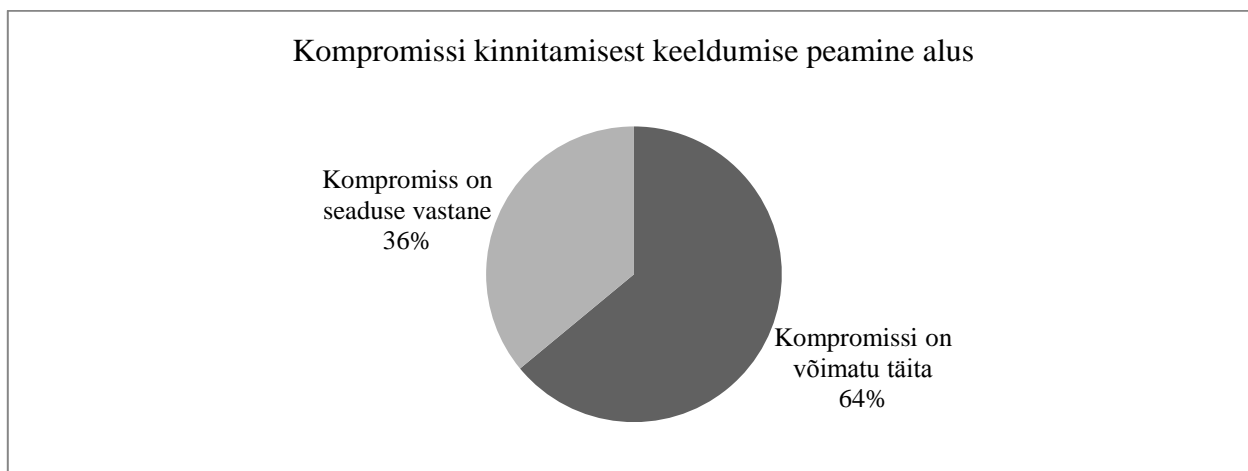
Tabel 3

Vaba tahte kontrollimise vajadus

Tabel 4

Kompromissi kinnitamisest keeldumise peamine alus

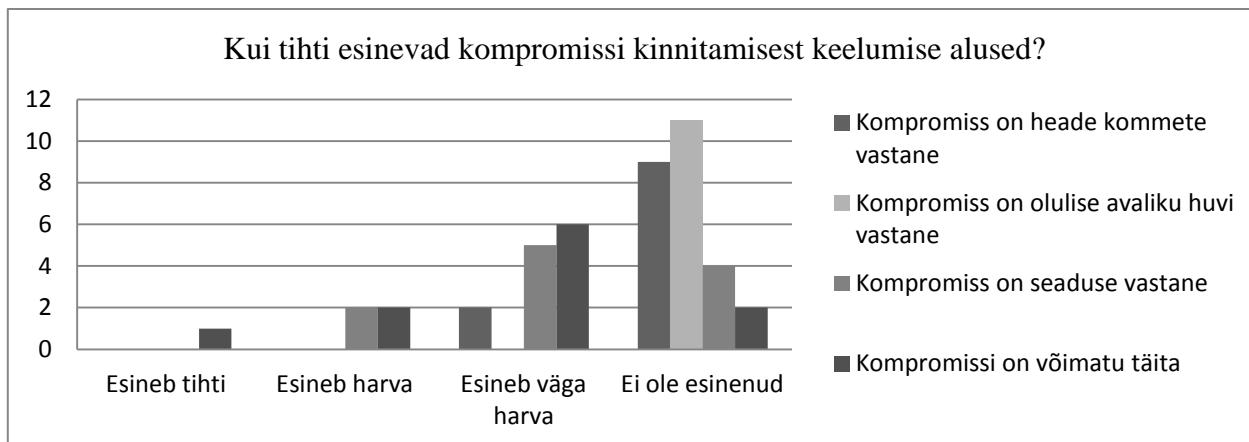

LISA 3

Töö autori poolt läbi viidud küsitluse tulemuste tabelid.

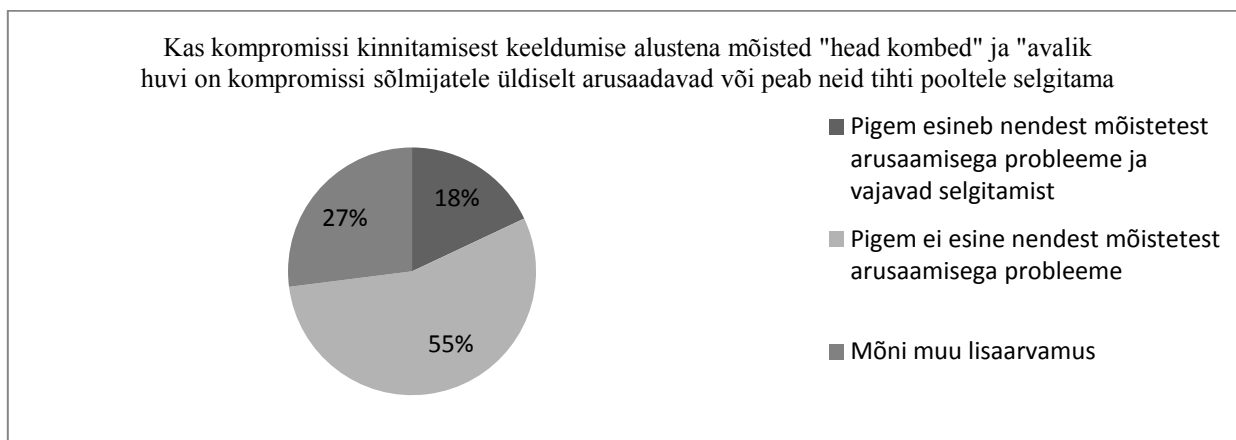
Tabel 5

Kompromissi kinnitamisest keeldumise aluste sagedus

Tabel 6

Kompromissi kinnitamisest keeldumise alustena mõisted "head kombed" ja "avalik huvi"

Eriarvamused küsimusele:

- 1) Kuna selliseid juhuseid ei ole esinenud, ei saa vastata sellele küsimusele. Muu praktika järgi kipub pool, kes headele kommetele viitab, seda sisustama väga laialt.
- 2) Probleemi üldjuhul ei tõusetu ja pooltele seda selgitama ei pea.
- 3) Ei ole ette tulnud.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Ester Rooda

(sünnikuupäev: 24.09. 1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Kohtuliku kompromissi kinnitamisest keeldumine, kompromissi muutmine, tühistamine, taganemine ja ütlesütlemine tsiviilkohtumenetluses.

mille juhendaja on mag. jur. Kai Härmand, kaasjuhendaja dots. Margus Kingisepp

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 20.05.2013